NICHOLAS EMILIOU
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2024. június 18. [1]

C-144/23. sz. ügy

KUBERA, trgovanje s hrano in pijačo, d.o.o.
kontra
Republika Slovenija

(a Vrhovno sodišče [legfelsőbb bíróság, Szlovénia] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdése – A végső fokon eljáró nemzeti bíróságok előzetes döntéshozatalra utalásra vonatkozó kötelezettsége – Az e kötelezettség alóli kivételek – A CILFIT-ítélet alapján kialakult ítélkezési gyakorlat – Szűrési mechanizmus – Valamely tagállam legfelsőbb bírósága – A felülvizsgálati kérelem előterjesztésének engedélyezése – Jogorvoslat előterjesztésének engedélyezése iránti kérelmet elutasító határozat – A Charta 47. cikke – Tisztességes eljáráshoz való jog – Indokolás”

I. Bevezetés

1. A nehézségek, amelyekkel az igazságügyi szervek mind nemzeti, mind nemzetközi szinten ügykezelésük hatékonyságával kapcsolatban az eléjük kerülő jogviták nagy száma miatt szembesülnek, bizonyára nem új keletű jelenség. Nyilvánvaló okokból a probléma mindig is súlyosabban érintette az igazságszolgáltatási hierarchia csúcsán lévő bíróságokat, amelyeknek általában az a feladatuk, hogy biztosítsák az ítélkezési gyakorlat koherenciáját és pontosságát. [2]

2. A túlzott munkateher által esetlegesen okozott kockázatok világosak, és így elegendő azokat röviden megemlíteni: többek között jelentős késedelem az ügykezelésben, a bírósági határozatok alacsonyabb minősége, elhúzódó jogbizonytalanság, magasabb perköltségek az érintett egyének és közvetve a társadalom egésze számára.

3. Azon mechanizmusok egyike, amelyet hagyományosan igénybe vesznek annak érdekében, hogy a legfelsőbb bíróságok ellenőrzésük alatt tarthassák ügyrendjüket, és ezáltal korlátozzák a fent említett kockázatokat, arra irányul, hogy lehetőséget biztosítanak számukra arra, hogy kisebb–nagyobb mértékben kiválasszák azokat az ügyeket (vagy egyes rendszerekben azokat a

[1] Eredeti nyelv: angol.

[2] Lásd például: Norkus, R., „Introductory report -The filtering of appeals to the supreme courts”, Network of the Presidents of the Supreme Judicial Courts of the European Union, Dublin, 2015., 2. o., amely egy XVI. századi példára hivatkozott.

jogkérdéseket is), amelyeket meg akarnak tárgyalni és el akarnak bírálni.[3] Az Európai Unió Bíróságának Kutatási és Dokumentációs Igazgatósága által 2013 áprilisában készített kutatási feljegyzés szerint az elmúlt évtizedekben az uniós tagállamokban a legfelsőbb bíróság előtti jogorvoslatok tekintetében *szűrési mechanizmusok* létrehozására irányuló tendencia rajzolódott ki. Valójában a szűrési mechanizmusok bizonyos formái jelenleg is több tagállamban megtalálhatók.[4] Ezenfelül 2019-ben az Európai Unió Bíróságának alapokmánya (a továbbiakban: alapokmány)[5] egy szűrési mechanizmussal egészült ki a bizonyos uniós hivatalok és ügynökségek határozataival kapcsolatos fellebbezések tekintetében.[6]

4. Az említett feljegyzés azonban azt is mutatja, hogy egyes tagállamokban hasonló mechanizmusok bevezetését problematikusnak ítélték (vagy egyenesen elutasították), mivel – bár segíthetnek a nemzeti bíróságoknak abban, hogy hatékonyabban kezeljék ügyeiket – e mechanizmusok ugyanakkor korlátozzák egyes peres felek bírósághoz való hozzáférését. Ez ennek megfelelően némi feszültséget okozhat a vonatkozó nemzeti jogszabályok, az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: EJEE) 6. cikke, és – nem utolsósorban – az Európai Unió Alapjogi Chartájának (a továbbiakban: Charta) 47. cikke által elismert hatékony jogorvoslathoz való jog tekintetében.

5. A jelen ügy e tekintetben egy meglehetősen sajátos szempontot helyez előtérbe. A Bíróságtól ugyanis azt kérdezik, hogy a nemzeti szintű szűrési mechanizmusok megléte összeegyeztethető-e, és ha igen, milyen feltételek mellett, a végső fokon eljáró nemzeti bíróságoknak az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdése alapján fennálló azon *kötelezettségével*, hogy előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesszenek a Bíróság elé, ha az előttük folyamatban lévő eljárásban az uniós jog értelmezésével kapcsolatos kérdés merül fel.

II. A nemzeti jog

6. A Zakon o pravdnem postopku (a polgári perrendtartásról szóló törvény; a továbbiakban ZPP)[7] 367. cikkének (1) bekezdése, amely a Zakon o upravnem sporu (a közigazgatási eljárásról szóló törvény)[8] 22. cikkének (1) bekezdése alapján a közigazgatási jogvitákra alkalmazandó, az alapeljárásban alkalmazandó változatában a következőképpen szól:

„A felek a másodfokon hozott jogerős ítélet ellen a felülvizsgálati kérelem engedélyezéséről szóló legfelsőbb bírósági határozat kézbesítésétől számított 15 napon belül nyújthatnak be felülvizsgálati kérelmet.”

[3] Az egyik legismertebb ilyen mechanizmus az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága előtti jogorvoslatokra vonatkozó *certiorari* felülvizsgálaton alapuló mechanizmus (amelyet az 1891. évi igazságügyi törvény vezetett be).

[4] 13/006. sz. kutatási feljegyzés.

[5] Lásd: az Európai Unió Bíróságának alapokmányáról szóló 3. jegyzőkönyv módosításáról szóló, 2019. április 17-i (EU, Euratom) 2019/629 európai parlamenti és tanácsi rendelettel (HL 2019. L 111., 1. o.) módosított alapokmány 58a. cikke. A teljesség kedvéért hozzá kell tennem, hogy e rendelkezés hatálya kibővült azzal, hogy az uniós jogalkotó 2024 áprilisában új, az alapokmányt módosító rendeletet fogadott el, összhangban az Európai Unió Bírósága által 2022 decemberében e tekintetben benyújtott javaslattal.

[6] E mechanizmus keretében lényegében az olyan ügyekben benyújtott fellebbezések, amelyeket már kétszer – először egy független fellebbezési tanács, majd a Törvényszék – elbíráltak, csak abban az esetben kerülnek a Bíróság elé, ha igazoltan az uniós jog egységessége, koherenciája vagy fejlődése szempontjából jelentős kérdést vetnek fel.

[7] *Uradni list RS*, 73/07. sz.

[8] *Uradni list RS*, 105/06. sz.

7. A ZPP 367a. cikke értelmében:

„(1) A bíróság akkor engedélyezi a felülvizsgálati kérelmet, ha a legfelsőbb bíróság határozata várhatóan olyan jogkérdés eldöntésére irányul, amely lényeges a jogbiztonságnak, az egységes jogalkalmazásnak vagy a jog ítélkezési gyakorlat útján történő fejlesztésének a biztosítása szempontjából. A bíróság különösen a következő ügyekben engedélyezi a felülvizsgálati kérelmet:

– ha olyan jogi kérdésről van szó, amelyben a másodfokú bíróság határozata eltér a legfelsőbb bíróság ítélkezési gyakorlatától; vagy

– ha olyan jogkérdésről van szó, amelyre vonatkozóan nincs a legfelsőbb bíróságnak ítélkezési gyakorlata, különösen, ha a felsőbb szintű bíróságok ítélkezési gyakorlata nem egységes; vagy

– ha olyan jogkérdésről van szó, amelyre vonatkozóan a legfelsőbb bíróság ítélkezési gyakorlata nem egységes.

(2) A legfelsőbb bíróság a felülvizsgálati kérelem engedélyezéséről a fél felülvizsgálati kérelem engedélyezése iránti kérelme alapján határoz.”

8. A ZPP 367b. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) A felülvizsgálati kérelem engedélyezése iránti kérelmet a félnek a másodfokú bíróság jogerős ítéletének kézbesítésétől számított 30 napon belül kell benyújtania.

(2) A felülvizsgálati kérelem engedélyezése iránti kérelmet a legfelsőbb bírósághoz kell benyújtani.

[…]

(4) A felülvizsgálati kérelem engedélyezése iránti kérelemben a félnek pontosan és konkrétan meg kell jelölnie a vitatott jogkérdést és az állítólagosan megsértett jogi szabályt, a kérdés fontosságát igazoló körülményeket, valamint annak rövid indokolását, hogy a másodfokú bíróság határozata a kérdés tekintetében miért jogellenes; pontosan és konkrétan ismertetnie kell az állítólagos eljárási szabálytalanságokat, és hasonlóképpen bizonyítania kell a legfelsőbb bíróság azon ítélkezési gyakorlatának meglétét, amelytől a határozat állítólagosan eltért, vagy az ítélkezési gyakorlat koherenciájának hiányát.”

9. A ZPP 367c. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) A legfelsőbb bíróság három bíróból álló tanácsa végzéssel határoz a felülvizsgálati kérelem engedélyezése iránti kérelemről.

(2) A felülvizsgálati kérelem engedélyezése iránti kérelmet elutasító határozat indokolásához elegendő, ha a bíróság általánosságban megállapítja, hogy az e törvény 367a. cikkében meghatározott feltételek nem teljesültek.

(3) A felülvizsgálati kérelem engedélyezéséhez a bíróságnak meg kell jelölnie, hogy a felülvizsgálatot mely részben vagy mely konkrét jogkérdésekben engedélyezi.

(4) A felülvizsgálati kérelem engedélyezéséről vagy elutasításáról szóló döntés ellen nincs helye fellebbezésnek.”

10. A ZPP 370. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) Jogorvoslat az elsőfokú bíróság előtti eljárásra vonatkozó, az érintett fél által a másodfokú bíróság előtt hivatkozott rendelkezések lényeges megsértése, a másodfokú bíróság előtti eljárásra vonatkozó rendelkezések lényeges megsértése vagy téves jogalkalmazás miatt nyújtható be.

(2) Felülvizsgálati kérelem nem nyújtható be téves vagy hiányos ténybeli megállapítás alapján.”

11. A ZPP 371. cikke a következőképpen hangzik:

„A jogorvoslati kérelem tárgyában eljáró bíróság a megtámadott ítéletet csak annyiban és azokkal a konkrét jogi kérdésekkel kapcsolatban vizsgálja felül, amelyek tekintetében a jogorvoslatot engedélyezték.”

III. A tényállás, az eljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

12. Az alapeljárás felperese, a KUBERA, trgovanje s hrano in pijačo d. o. o. (a továbbiakban: Kubera) Ausztriában gyártott fémdobozos Red Bull italtermékeket vásárolt Törökországban, és azokat hajóval Koper (Szlovénia) kikötőjébe szállította, ahol kezdetét vette a vámeljárás.

13. A Finančna uprava Republike Slovenije (a Szlovén Köztársaság adóhatósága) 2021. szeptember 15-én állásfoglalást adott ki, amellyel szellemi tulajdonjog – a 608/2013/EU rendelet[9] 17. cikke szerinti – megsértésének gyanúja miatt a vámeljárást felfüggesztette és lefoglalta az árut. Ezt követően, 2021. október 5-én ugyanezen hatóság két határozatot hozott, amelyekkel úgy döntött, hogy lefoglalja a Kubera áruját a jogosult osztrák Red Bull GmbH társaság által a saját szellemi tulajdonjogainak védelme érdekében előterjesztett kereset elbírálásáig.

14. A Kubera e határozatok ellen két közigazgatási jogorvoslatot terjesztett elő, amelyeket elutasítottak. Ezt követően a Kubera e határozatok ellen két keresetet nyújtott be, amelyeket az Upravno sodišče (közigazgatási bíróság, Szlovénia) többek között a 608/2013 rendelet 1. cikke alapján elutasított.

15. A Kubera az Upravno sodišče (közigazgatási bíróság) e határozatai ellen két, felülvizsgálati kérelem előterjesztésének engedélyezése iránti kérelmet terjesztett a Vrhovno sodišče (legfelsőbb bíróság, Szlovénia) elé, amelyben releváns jogkérdésként a 608/2013 rendelet 1. cikke (5) bekezdésének e rendelet (6) preambulumbekezdésével összefüggésben való értelmezését hozta fel. A Kubera e kérelmekben azt is kérte a Vrhovno sodiščétől (legfelsőbb bíróság), hogy amennyiben a 608/2013 rendeletet nem az általa javasolt módon értelmezik, függessze fel az eljárást, és terjessze a kérdést a Bíróság elé. E tekintetben a Kubera azzal érvelt, hogy a jelen ügyben felvetett kérdésre az uniós és a szlovén ítélkezési gyakorlat sem adott választ, annak ellenére, hogy a vámhatóságok hatáskörei határainak megállapítása szempontjából jelentőséggel bír.

[9] A szellemi tulajdonjogok vámhatósági érvényesítéséről és az 1383/2003/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2013. június 12-i európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2013. L 181., 15. o.).

16. Az alapügyben a Vrhovno sodišče (Legfelsőbb Bíróság) úgy véli, hogy a ZPP rendelkezései (a továbbiakban: a szóban forgó nemzeti szabályozás) nem teszik lehetővé a felülvizsgálati kérelem előterjesztésének engedélyezése iránti kérelemnek való helyt adást, lévén, hogy a ZPP által e tekintetben előírt feltételek elvben nem teljesülnek. E bíróság ugyanakkor arra keresi a választ, hogy a felülvizsgálati kérelem előterjesztésének engedélyezése iránti kérelem elbírálása során köteles-e az EUMSZ 267. cikkben meghatározott követelmények alapján a fél előzetes döntéshozatal iránti kérelem Bíróság elé terjesztése iránti kérelmét is érdemben megvizsgálni, valamint hogy az adott kérdés előzetes döntéshozatal céljából történő előterjesztéséhez szükséges feltételek nem teljesülésének megállapítása esetén a Charta 47. cikke alapján köteles-e a felülvizsgálati kérelem előterjesztésének engedélyezése iránti kérelmet elutasító végzésben e megállapítást megindokolni.

17. E körülmények között a Vrhovno sodišče (legfelsőbb bíróság) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„1) Ellentétes-e az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésével a polgári eljárásjogi törvénykönyv olyan rendelkezése, amelynek alapján a Vrhovno sodišče (legfelsőbb bíróság) a felülvizsgálati kérelem […] előterjesztésének engedélyezésével kapcsolatos eljárás keretében nem vizsgálja meg azt a kérdést, hogy a félnek az előzetes döntéshozatal iránti kérelem Európai Unió Bírósága elé terjesztése iránti kérelméből következően a Vrhovno sodišče (legfelsőbb bíróság) köteles-e előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a Bíróság elé terjeszteni?

Az első kérdésre adott igenlő válasz esetén:

2) Úgy kell-e értelmezni a Charta bírósági határozatok indokolásának kötelezettségével kapcsolatos 47. cikkét, hogy a fél felülvizsgálati kérelem […] előterjesztésének engedélyezése iránti kérelmét – a polgári eljárásjogi törvénykönyvnek megfelelően – elutasító eljárási jellegű határozat olyan »bírósági határozat«, amelyben meg kell jelölni azokat az indokokat, amelyek miatt a szóban forgó ügyben nem lehet helyt adni a fél előzetes döntéshozatal iránti kérelem Európai Unió Bírósága elé terjesztése iránti kérelmének?”

18. Írásbeli észrevételeket a Kubera, a szlovén kormány és az Európai Bizottság terjesztett elő. A német, a lett, a holland, a szlovén és a finn kormány, valamint a Bizottság a 2024. március 6-i tárgyaláson szóbeli észrevételeket is előterjesztett.

IV. Elemzés

A. Az első kérdés

19. Első kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy ellentétes-e az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésével az olyan nemzeti rendelkezés vagy gyakorlat, amely szerint a végső fokon eljáró nemzeti bíróság a felülvizsgálati kérelem előterjesztésének engedélyezésével kapcsolatos eljárás keretében a fél erre irányuló kérelme ellenére nem köteles megvizsgálni azt a kérdést, hogy e bíróság köteles lehet-e egy vagy több kérdést előzetes döntéshozatalra terjeszteni a Bíróság elé.

20. Az egyértelműség kedvéért az e kérdésben felvetett problémakör kizárólag az uniós jog *értelmezésével*[10] kapcsolatban a végső fokon eljáró nemzeti bíróság előtt felmerülő kérdésekre vonatkozik, amely olyan szűrési mechanizmust alkalmaz, amely e bíróságnak bizonyos *mérlegelési jogkört* biztosít a megvizsgálandó és elbírálandó ügyek kiválasztásában.

21. A jelen eljárásban lényegében két álláspontot terjesztettek a Bíróság elé. Némi leegyszerűsítéssel élve ezen álláspontok a következők.

22. Egyrészt a lett, a holland, a szlovén és a finn kormány – bár álláspontjuk árnyalatnyit eltér – nemleges választ javasol az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre. Álláspontjuk szerint, ha a végső fokon eljáró nemzeti bíróság a nemzeti jogban meghatározott kritériumok alapján úgy határoz, hogy a felülvizsgálati kérelmet nem engedélyezi, akkor nem tettek fel megfelelő módon uniós jogi kérdést. A szóban forgó bíróság ugyanis nem vizsgálja a jogorvoslati kérelmet előterjesztő fél által felhozott érdemi érveket, és pusztán eljárási okokból utasítja el a felülvizsgálati kérelmet. Ilyen körülmények között az előzetes döntéshozatali iránti kérelem előterjesztésének kötelezettsége nem merül fel. Következésképpen, amennyiben az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét tiszteletben tartják, a szóban forgóhoz hasonló szűrési mechanizmusok – amint azt e kormányok állítják – önmagukban véve összhangban állnak az uniós joggal. E tekintetben az említett kormányok főként a Bíróság Aquino ítéletére hivatkoznak.[11]

23. Másrészt a Kubera, a német kormány és a Bizottság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre igenlő választ javasol. Álláspontjuk szerint a szóban forgóhoz hasonló szűrési mechanizmusok nem egyeztethetők össze az uniós joggal, kivéve, ha a nemzeti bíróság az eljárás valamely szakaszában (az előzetes szakaszban vagy az azt követő szakaszban) megvizsgálja azt a kérdést, hogy annak következtében, hogy a fél az EUMSZ 267. cikk alapján kéri a Bírósághoz való fordulást, felmerül-e az előzetes döntéshozatalra utalási kötelezettség. Ily módon, amennyiben az uniós joggal kapcsolatos kérdést megfelelően hozták fel, az említett bíróságnak – az említett felek állítása szerint – függetlenül attól, hogy a nemzeti jogban meghatározott szűrési feltételek teljesülnek-e, előzetes döntéshozatal iránti kérelmet kell előterjesztenie. E felek különösen a Bíróság CILFIT-ítéletére és Consorzio ítéletére hivatkoznak.[12]

24. Jelen indítványomban kifejtem, miért vélem úgy, hogy az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésének helyes értelmezése valamelyest a fent ismertetett két álláspont között *középúton* helyezkedik el. Néhány előzetes megjegyzést (1) követően annak kifejtésével kezdem, hogy miért nem tudom teljes mértékben osztani a lett, a holland, a szlovén és a finn kormány álláspontját, amelyek e rendelkezés véleményem szerint meglehetősen rugalmas értelmezését javasolják (2). Ezután tisztázni fogom, hogy a rendelkezésnek a Kubera, a német kormány és a Bizottság által javasolt értelmezése alapvetően miért helytálló, ugyanakkor némileg túl szigorú (3). A fentiek alapján végül javaslatot teszek arra, hogy a Bíróság hogyan válaszolja meg az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdést (4).

[10] Jelen indítványban nem foglalkozom az uniós jogi aktusok *érvényességére* vonatkozóan előterjesztett kérdésekkel, mivel ez a kérdéskör a jelen ügy szempontjából nem releváns. Elegendő rámutatni, hogy az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a nemzeti bíróságok – beleértve a nem végső fokon eljáró bíróságokat is – semmilyen mérlegelési jogkörrel nem rendelkeznek, ha valamely uniós jogi aktus érvényességével kapcsolatban merülnek fel kétségeik. A nemzeti bíróságok nem jogosultak a szóban forgó jogi aktus megsemmisítésére, következésképpen az EUMSZ 267. cikk alapján kötelesek előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a Bíróság elé terjeszteni. Lásd különösen: 1987. október 22-i Foto-Frost ítélet (314/85, EU:C:1987:452, 20. pont).

[11] 2017. március 15-i ítélet (C-3/16, EU:C:2017:209; a továbbiakban: Aquino ítélet).

[12] 1982. október 6-i Cilfit és társai ítélet (283/81, EU:C:1982:335; a továbbiakban: CILFIT-ítélet); 2021. október 6-i Consorzio Italian Management és Catania Multiservizi ítélet (C-561/19, EU:C:2021:799; a továbbiakban: Consorzio ítélet).

1. Előzetes észrevétel: Az uniós jog szűrési mechanizmusokkal szembeni semlegessége

25. Amint a jelen indítvány bevezetőjében említettem, a jogászok és a politikai döntéshozók között élénk vita folyik az olyan mechanizmusok esetleges rendelkezésre állásáról, amelyek lehetővé teszik a legfelsőbb bíróságok számára, hogy kiszűrjék az eléjük kerülő jogorvoslatokat. Ez azonban olyan elem, amely ebben az első szakaszban nem közvetlenül releváns a jelen ügy szempontjából, mivel az uniós jog e tekintetben nem lehet más, mint „semleges”.

26. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a tagállamok igazságszolgáltatás szervezete – ideértve a nemzeti bíróságok létrehozását, összetételét, hatáskörét és működését is – a tagállamok hatáskörébe tartozik. Mindemellett e hatáskör gyakorlása során a tagállamok kötelesek tiszteletben tartani az uniós jogból eredő kötelezettségeiket. [13]

27. Ezenkívül, amint az az EUSZ 4. cikk (2) bekezdéséből kitűnik, az Európai Unió tiszteletben tartja a tagállamok nemzeti identitását, amely elválaszthatatlan része azok alapvető politikai és alkotmányos berendezkedésének, ami azt jelenti, hogy ezen államoknak az igazságszolgáltatási rendszerük felépítése tekintetében széles mérlegelési jogkör áll rendelkezésére. [14]

28. Ezenfelül a nemzeti eljárási autonómia elve értelmében a nemzeti eljárások harmonizációjának hiányában az egyes tagállamok belső jogrendjének feladata kijelölni a hatáskörrel rendelkező bíróságokat és meghatározni az uniós jogrendből származó egyéni jogok védelmének biztosítására irányuló jogorvoslatok eljárási szabályait. [15] Ez így van, feltéve hogy e nemzeti szabályok nem lehetnek kedvezőtlenebbek a hasonló jellegű belső jogi helyzetekre vonatkozókhoz képest (az egyenértékűség elve), és nem tehetik gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé az uniós jog által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve). [16]

29. Végül, de nem utolsósorban hozzá kell tennem, hogy a Bíróság világossá tette, hogy az uniós szerződések nem szándékoznak a nemzeti bíróságok előtt létrehozni – tekintettel az uniós jog betartására – más jogi lehetőségeket, mint amelyeket a nemzeti jog megállapított. Ez csak akkor van másképp, ha a szóban forgó nemzeti jogrendszer egészéből az következik, hogy nem létezik olyan jogorvoslati lehetőség, amellyel akár közvetett módon is, biztosítható lenne a jogalanyok uniós jogból eredő jogainak tiszteletben tartása. [17] Ennek megfelelően általában a nemzeti bíróságok feladata az előttük indított keresetekre irányadó eljárási szabályok értelmezése, és ennek az értelmezésnek lehetőleg oly módon kell történnie, hogy biztosított legyen az uniós jognak való megfelelés. [18]

30. A fentiek alapján egyetértek az azon nagy mozgástérre hangsúlyt helyező kormányokkal, amely a tagállamokat e kérdésben megillet. Kétségtelen, hogy az egyes tagállamok döntenek arról, hogy létrehoznak-e szűrési mechanizmust, és ha igen, meghatározzák a megfelelő modellt, az alkalmazási feltételeit és konkrét eljárási szabályait.

[13] Lásd ebben az értelemben: 2022. február 22-i RS ítélet (Alkotmánybírósági határozatok hatása) ítélet (C-430/21, EU:C:2022:99, 38. pont); 2023. június 5-i Bizottság kontra Lengyelország (A bírák függetlensége és magánélete) ítélet (C-204/21, EU:C:2023:442, 63. pont).

[14] Lásd ebben az értelemben: 2023. június 5-i Bizottság kontra Lengyelország (A bírák függetlensége és magánélete) ítélet (C-204/21, EU:C:2023:442, 73. pont).

[15] Lásd például: 2020. május 14-i Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság ítélet (C-924/19 PPU és C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, 142. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[16] Lásd többek között: 2021. április 15-i État belge (Az átadásra vonatkozó határozatnál későbbi körülmények) ítélet (C-194/19, EU:C:2021:270, 42. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[17] Lásd különösen: 2007. március 13-i Unibet ítélet (C-432/05, EU:C:2007:163, 40. és 41. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[18] E tekintetben uo., 44. pont.

31. Amint azonban a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlatból egyértelműen következik, a tagállamok e területen fennálló hatáskörük gyakorlása során továbbra is kötelesek betartani az uniós jogot. Jelen indítvány következő részében kifejtem, hogy a szóban forgóhoz hasonló szűrési mechanizmusok uniós joggal való összeegyeztethetőségére vonatkozó érvek számomra miért nem meggyőzőek.

2. Szűrési mechanizmusok: mérlegelési mozgástér kerülő utakon?

32. Amint azt fent kifejtettem, egyes kormányok röviden összefoglalva azzal érvelnek, hogy a szűrési mechanizmusok összeegyeztethetők az uniós joggal, feltéve, hogy az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés követelményei teljesülnek. Mindemellett különleges hangsúlyt helyeznek az egyenértékűség követelményére: mindaddig, amíg a nemzeti jog és az uniós jog kérdéseit azonos módon kezelik, a szűrési mechanizmust főszabály szerint összeegyeztethetőnek kell tekinteni az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésével.

33. Ezen érvelés kiindulópontja nagyjából helytálló: ahogy a nemzeti bírósági eljárások más kérdéseit illetően is főszabály szerint az eljárási autonómia elve a meghatározó kiindulópont. Az ügyirat sem tartalmaz olyan információt, amely kétségbe vonhatná azt a szlovén kormány által határozottan kiemelt tényt, hogy nemzeti jogrendszerében tiszteletben tartják az *egyenértékűség* elvét.[19] Úgy tudom, hogy a Vrhovno sodišče (legfelsőbb bíróság) a nemzeti jogban meghatározott, a jogorvoslati kérelem engedélyezésére vonatkozó kritériumok alkalmazásakor a nemzeti jog és az uniós jog kérdéseit azonos módon kezeli.

34. Ugyanakkor teljesen egyértelmű, hogy a fentiek szükségesek, de nem elegendőek a jelen elemzés szempontjából. Álláspontom szerint e kormányok hibát követnek el, amikor szinte egyáltalán nem veszik figyelembe a *tényleges érvényesülés* követelményét, amely ugyanis a jelen összefüggésben két szempontból is döntő jelentőséggel bír: i. mint e rendelkezés hatékony érvényesülése és ii. mint a jogvitában érintett személyek jogainak megfelelő védelme. Számos körülmény alapján jutottam el erre az álláspontra: ezen értelmezés ellentétes az e rendelkezésben foglalt kötelezettséggel (a), nem áll összhangban a CILFIT-ítélet nyomán kialakult állandó ítélkezési gyakorlattal (b és c), és általánosabban szólva figyelmen kívül hagyja az előzetes döntéshozatali eljárás jellegét és célját (d). A szempontokat egymást követően vizsgálom meg.

a) Az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésének szövege

35. Az EUMSZ 267. cikk második bekezdése szerint, ha valamely nemzeti bíróság előtt uniós jogi rendelkezések értelmezésére vonatkozó kérdés merül fel, e bíróság, ha „úgy ítéli meg, hogy ítélete meghozatalához szükség van a kérdés eldöntésére, *kérheti* az Európai Unió Bíróságát, hogy hozzon ebben a kérdésben döntést”.[20] Ugyanezen rendelkezés harmadik bekezdése viszont kimondja, hogy „ha [a végső fokon eljáró bíróság] előtt folyamatban lévő ügyben merül fel ilyen kérdés, […] e bíróság *köteles* az Európai Unió Bíróságához fordulni”.[21]

36. E rendelkezés szövegének fényében a Bíróság következetesen kimondta, hogy az EUMSZ 267. cikk a *lehető legszélesebb lehetőséget* biztosítja a nemzeti bíróságok számára arra, hogy a Bírósághoz forduljanak, ha azt állapítják meg, hogy az előttük folyamatban lévő ügyben az

[19] Erre a kérdésre jelen indítvány 117–120. pontjában még visszatérek.

[20] Kiemelés tőlem.

[21] Kiemelés tőlem.

annak eldöntéséhez szükséges uniós jogi rendelkezések értelmezését igénylő kérdések merülnek fel. A végső fokon eljáró bíróságok esetében azonban „e lehetőség – a Bíróság ítélkezési gyakorlatában elismert kivételektől eltekintve – egyben *kötelezettséggé is válik* arra vonatkozóan, hogy e bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel forduljon a Bírósághoz”. [22]

37. Ebben az összefüggésben nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a nemzeti bíróságok előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztéséhez való joga magából a Szerződésből vezethető le. Az EUMSZ 267. cikk ad bármely tagállam bármely bírósága számára felhatalmazást – és amennyiben végső fokon jár el, kötelezi e bíróságot – arra, hogy előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel forduljon a Bírósághoz. E felhatalmazást (és a kapcsolódó kötelezettséget) a nemzeti jog nem korlátozhatja. [23]

38. Ebből következik, hogy a nemzeti jog valamely szabálya nem *akadályozhatja meg* a nemzeti bíróságot abban, hogy éljen az EUMSZ 267. cikk által meghatározott lehetőséggel, vagy eleget tegyen a szintén ott meghatározott kötelezettségnek, e lehetőség, illetve kötelezettség ugyanis az e rendelkezés által létrehozott együttműködési rendszerből fakad. A Bíróság továbbá azt is megállapította, hogy az uniós joggal összeegyeztethetetlen lehet az olyan nemzeti szabályozás, amelynek következtében a nemzeti bíróságok *tartózkodnak* attól, hogy kérdéseket terjesszenek előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé, amennyiben az sérti a nemzeti bíróságok EUMSZ 267. cikkben elismert jogkörét, és ezáltal alkalmas arra, hogy aláássa ezt az együttműködést. [24]

39. Úgy tűnik számomra, hogy azok a szűrési mechanizmusok, amelyek kisebb–nagyobb mértékben lehetővé teszik a nemzeti bíróságok számára az ügyek kiválogatását, bizonyos körülmények között megakadályozhatják, vagy legalábbis visszatarthatják a nemzeti bíróságokat attól, hogy minden olyan esetben előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtsanak be, amikor az ügy nem felel meg a nemzeti jogban meghatározott szűrési kritériumoknak.

40. A szóban forgóhoz hasonló mechanizmus keretében például a nemzeti bíróság *csak abban az esetben* vizsgálja érdemben a valamely fél által felvetett uniós jogi kérdést, és ebből következően azt, hogy teljesülnek-e az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésében foglalt feltételek, *ha* arra a következtetésre jut, hogy a felvetett kérdések „lényegesek”. Más esetben a nemzeti bíróság még csak nem is vizsgálja, hogy az e rendelkezésben meghatározott kötelezettség felmerülhet-e; és ez a döntés nagyrészt magának a nemzeti bíróságnak a *döntéséből* ered. A jogorvoslatok megengedhetővé nyilvánításának olyan általános kritériumai, mint például az ügy jelentősége, elkerülhetetlenül bizonyos mértékben diszkrecionális jellegű értékeléseket követelnek meg.

41. Igaz lehet, hogy – ahogyan azt Ronald Dworkin jogfilozófus megírta – „a mérlegelési jogkör, mint lyuk a fánk közepén, nem létezik másként, mint a korlátozások köre által szabadon hagyott területként, [és] ezért relatív fogalom”. [25] Mindazonáltal az a tény, hogy a nemzeti bíróságok nem rendelkeznek korlátlan mérlegelési jogkörrel, mivel bizonyos mértékig korlátozzák őket a nemzeti jogszabályokban meghatározott kritériumok, nem változtat azon a tényen, hogy még ez a *viszonylagos mérlegelési jogkör* – annak eldöntése, hogy a felvetett kérdés elég lényeges-e – sem engedhető meg a Szerződés alapján.

[22] Lásd legutóbb: 2023. június 5-i Bizottság kontra Lengyelország (A bírák függetlensége és magánélete) ítélet (C-204/21, EU:C:2023:442, 155. és 156. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Kiemelés tőlem.

[23] Lásd e tekintetben: Poiares Maduro főtanácsnok Cartesio ügyre vonatkozó indítványa (C-210/06, EU:C:2008:294, 15. és 21. pont).

[24] Lásd például: 2021. március 2-i A. B. és társai (A legfelsőbb bíróság bíráinak kinevezése – Jogorvoslat) ítélet (C-824/18, EU:C:2021:153, 93. és 94. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[25] Dworkin, R., Taking Rights Seriously, Harvard University Press, Cambridge, 1978., 31. o.

42. Amint azt kifejtettem, az EUMSZ 267. cikk egyértelműen különbséget tesz a végső fokon eljáró bíróságok és az egyéb bíróságok között. Míg az utóbbiak (széleskörű) mérlegelési jogkörrel rendelkeznek az előzetes döntéshozatal iránti kérelem benyújtása tekintetében, addig az utóbbiak nem. A nemzeti jog a szűrési mechanizmuson keresztül lényegében visszaadja a végső fokon eljáró nemzeti bíróságoknak azt a mérlegelési jogkört, amelyet az EU-Szerződés ki akart zárni.

43. E tekintetben azonban egyes érvek szerint az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdése szerinti előzetes döntéshozatalra utalási kötelezettség azokra a kérdésekre korlátozódik, amelyek esetében – amint azt ugyanezen rendelkezés második bekezdése kimondja – „[a kérdést előterjesztő bíróság] ítélete meghozatalához szükség van […] [döntésre]”. Ha a nemzeti bíróság a felvetett kérdéseket nem tartja lényegesnek, akkor – ezen érvelés szerint – nincs szüksége a Bíróság válaszára ahhoz, hogy az ügyben végleges határozatot hozzon.

44. Nem értek egyet ezzel az állásponttal. A Bíróság következetesen úgy ítélte meg, hogy az EUMSZ 267. cikk második bekezdése szerinti „ítéletének meghozatalához” kifejezést tágan kell értelmezni annak elkerülése érdekében, hogy számos eljárási kérdést elfogadhatatlannak tekintsenek, és ne képezhesse tárgyát a Bíróság által történő értelmezésnek. Ezt a kifejezést tehát úgy kell érteni, mint amely magában foglalja a kérdést előterjesztő bíróság ítéletéhez vezető eljárás egészét, azért hogy a Bíróság valamennyi azon uniós jogi eljárási rendelkezés értelmezésére hatáskörrel rendelkezhessen, amelyet a kérdést előterjesztő bíróság köteles ítéletének meghozatalához alkalmazni.[26]

45. Ezért az a tény, hogy a fél által felvetett kérdés eljárási kérdésre vonatkozhat, ideértve azt is, amelyet *in limine litis* kell vizsgálni, mielőtt a kérdést előterjesztő bíróság a jogvitában érdemben döntene[27] (jelen esetben annak eldöntése érdekében, hogy engedélyezni kell-e a jogorvoslatot), és hogy a kérdést előterjesztő bíróság által e tekintetben elfogadott határozat nem ölti „ítélet” vagy az ügy érdemében hozott határozat formáját,[28] nem csorbítja a kérdés „szükségességét”.

46. Azzal sem lehet érvelni, hogy a Bíróságnak a fél által felvetett értelmezési kérdésben való határozathozatala nem szükséges, amennyiben a végső fokon eljáró nemzeti bíróság úgy határozott, hogy e kérdés a nemzeti jogban meghatározott kritériumok alapján nem olyan lényeges, hogy engedélyezze a jogorvoslatot. Amint azt később kifejtem, a „szükségesség” alatt a kérdésnek az ügy kimenetelét befolyásoló képességét kell érteni (nagyon leegyszerűsítve: ki nyer, ki veszít és miért). Ennek ellenkezője azt jelentené, hogy – amint azt a fenti 41. pontban megállapítottam – a nemzeti bíróságot felhatalmaznák annak eldöntésére, hogy mely kérdéseket kell előzetes döntéshozatal céljából az EUMSZ 267. cikk alapján a Bíróság elé terjeszteni és melyeket nem, még abban az esetben is, ha e kérdések meghatározóak lehetnek a szóban forgó ügy kimenetele szempontjából.

47. A „szükségesség” kritériumának értelmezését a Bíróság a CILFIT-ítélet alapján kialakult ítélkezési gyakorlatában fejtette ki, amelyre most fogok rátérni.

[26] Lásd például: 2015. június 11-i Fahnenbrock és társai ítélet (C-226/13, C-245/13 és C-247/13, EU:C:2015:383, 30. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[27] Lásd például: 2021. november 16-i Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim és társai ítélet (C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:931, 49. pont).

[28] Lásd különösen: 2019. július 3-i Eurobolt ítélet (C-644/17, EU:C:2019:555, 32. pont); 2019. szeptember 4-i Salvoni ítélet (C-347/18, EU:C:2019:661, 46. pont).

b) A CILFIT-ítélet alapján kialakult ítélkezési gyakorlat

48. A Bíróság ítélkezési gyakorlatában az EUMSZ 267. cikkben előírt előzetes döntéshozatalra utalási kötelezettség alól három kivételt ismert el. E kivételeket először a közismert CILFIT-ítéletben „kodifikálták”: i. a felmerült kérdés nem lényeges („szükségesség”), ii. a kérdéses uniós jogi rendelkezést a Bíróság már értelmezte *(„acte éclairé”)*, vagy iii. annak értelmezése olyan nyilvánvaló, hogy minden észszerű kétséget kizár *(„acte clair”)*. [29]

49. E kivételek hatályát a Bíróság későbbi ítélkezési gyakorlatában pontosította és egyértelműsítette.

50. Ami a *szükséges jellegre* vonatkozó kivételt illeti, a Bíróság következetesen kifejtette, hogy az előzetes döntéshozatalra utalás indoka nem az általános vagy hipotetikus kérdésekről való véleménynyilvánítás, hanem az adott jogvita tényleges megoldásának szükségessége. A kérdést előterjesztő bíróságnak olyan határozatot kell hoznia, amely ennek megfelelően figyelembe veszi az előzetes döntéshozatal során adott választ. [30] Következésképpen az utolsó fokon eljáró nemzeti bíróság nem köteles előzetes döntéshozatal iránti kérelmet előterjeszteni, ha úgy véli, hogy a kérdés nem releváns, „vagyis abban az esetben, ha a kérdésre adott válasz – bármi legyen is az – nem befolyásolhatná érdemben a jogvita megoldását”. [31] Ez a helyzet állhat fenn például abban az esetben, ha a jogvita pusztán a nemzeti jog alapján megoldható, vagy az uniós jog hivatkozott rendelkezései a jogvita olyan járulékos szempontjára vonatkoznak, amely nem meghatározó a jogvita kimenetele szempontjából. [32]

51. Ami az *acte éclairé* kivételt illeti, a Bíróság megállapította, hogy ilyen helyzet fordul elő, amikor a felmerült kérdés lényegében megegyezik egy hasonló esetben már előzetes döntés tárgyát képező kérdéssel, valamint ugyanezt a hatást eredményezheti a Bíróságnak a szóban forgó jogkérdést megoldó kialakult ítélkezési gyakorlata – függetlenül az említett ítélkezési gyakorlatnak helyt adó eljárások jellegétől – még akkor is, ha a vitás kérdések szigorúan véve nem azonosak. [33]

52. Végül, ami az *acte clair* kivételt illeti, a Bíróság kifejtette, hogy mielőtt arra a következtetésre jutna, hogy az uniós jogi rendelkezés helyes értelmezése annyira nyilvánvaló, hogy az semmilyen észszerű kétségnek nem enged teret, a végső fokon eljáró nemzeti bíróságnak meg kell győződnie arról, hogy „ez ugyanennyire nyilvánvaló a többi tagállam bíróságai és a Bíróság számára is”. [34] Az uniós jogi rendelkezések értelmezése során a nemzeti bíróságnak figyelembe kell vennie „az uniós jog sajátos jellemzőit, az uniós jog értelmezésének sajátos nehézségeit” és az ítélkezési gyakorlat Unión belüli eltéréseinek kockázatát. [35]

53. A Bíróság különösen arra ösztönözte a nemzeti bíróságokat, hogy tartsák szem előtt többek között azt, hogy i. az uniós jogszabályokat több nyelven szövegezték meg, és hogy a különböző nyelvi változatok egyaránt hitelesek, és ezért azokat összehangoltan kell értelmezni, mivel egyik nyelvi változat sem szolgálhat az értelmezés kizárólagos alapjául, és ii. az uniós jog sajátos terminológiát használ, és olyan önálló fogalmakat, amelyek tartalma nem szükségszerűen azonos

[29] CILFIT-ítélet, 21. pont.

[30] Lásd legutóbb: 2023. november 23-i Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (A család egysége) ítélet (C-614/22, EU:C:2023:903, 15. és 16. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[31] Lásd például: 2013. július 18-i Consiglio Nazionale dei Geologi ítélet (C-136/12, EU:C:2013:489, 26. pont).

[32] Általánosságban a „szükségesség” kivételéről, további hivatkozásokkal lásd: Broberg, M., és Fenger, N., Broberg and Fenger on Preliminary References to the European Court of Justice, 3. kiadás, Oxford University Press, 2021., 208. és 209. o.

[33] Lásd: CILFIT-ítélet, 13. és 14. pont.

[34] Lásd többek között: 2016. július 28-i Association France Nature Environnement ítélet (C-379/15, EU:C:2016:603, 48. pont).

[35] Lásd: CILFIT-ítélet, 17. pont.

a nemzeti jogok esetlegesen létező egyenértékű fogalmainak tartalmával. A Bíróság hangsúlyozta továbbá, hogy az uniós hermeneutika megköveteli az értelmezőtől, hogy a szóban forgó uniós rendelkezést saját szövegösszefüggésébe helyezze, és azt a vonatkozó uniós joganyag fényében céljai, valamint a szóban forgó rendelkezés alkalmazási időpontjában fennálló fejlődési állapota tükrében vizsgálja. [36]

54. A Bíróság továbbá kimondta, hogy az a tény, hogy más nemzeti bíróságok a szóban forgó uniós rendelkezésekkel kapcsolatban egymásnak ellentmondó határozatokat hoztak, önmagában nem alapozza meg az előzetes döntéshozatalra utalás kötelezettségét. Ugyanakkor az ítélkezési tendenciák nemzeti és/vagy páneurópai szinten ellentmondásos volta jelezheti azokat az értelmezési nehézségeket, amelyekkel a különböző tagállamok nemzeti bíróságai gyakran szembesülnek, és amelyek miatt a későbbiekben a végső fokon eljáró bíróságnak előzetes döntéshozatal iránti kérelmet kell előterjesztenie. [37]

55. Mindezek alapján nem világos számomra, hogy a szóban forgóhoz hasonló szűrési mechanizmusok hogyan „illeszkedhetnek bele” pontosan e kivételek valamelyikébe. Úgy tűnik számomra, hogy mindezen esetekben a nemzeti bíróságnak először meg kell vizsgálnia a fél által felvetett uniós jogi kérdést ahhoz, hogy eldönthesse, alkalmazható-e a kivételek valamelyike. A CILFIT-ítélet lényegében arra kötelezi a nemzeti bíróságokat, hogy tegyék fel maguknak a következő kérdést. Kell-e foglalkozni a felmerült kérdéssel ahhoz, hogy jogerősen határozzon a jogvitában? Vagy e kérdéssel nem kell foglalkozni, amennyiben a hivatkozott uniós rendelkezés értelme és hatálya elég egyértelmű, vagy azt a Bíróság ítélkezési gyakorlata kellő mértékben tisztázta?

56. A szóban forgóhoz hasonló mechanizmusok keretében azonban a nemzeti bíróság soha nem juthat el abba a szakaszba, ahol e kérdések vizsgálatára sor kerül. A bíróság által követett érvelésben van egy köztes lépés: annak ellenőrzése, hogy a felmerült kérdés „lényeges-e” (vagy megfelel-e a nemzeti jogban meghatározott további szűrési kritériumoknak). Amennyiben a válasz nemleges, a bíróságnak nem kell vizsgálnia, hogy a CILFIT-ítéletben megfogalmazott kivételek valamelyike alkalmazható-e, és az eljárás megszűnik.

57. Mindemellett egyes kormányok úgy vélik, hogy a CILFIT-ítélet alapján kialakult ítélkezési gyakorlattal nem ellentétes ez az eredmény, és e tekintetben az Aquino ítéletre hivatkoznak. Ezen érvvel alább foglalkozom.

c) Aquino ítélet

58. Az Aquino ítéletben a Bíróság megállapította, hogy a végső fokon eljáró bíróságnak főszabály szerint nem kell kérdést terjesztenie a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra, ha a felülvizsgálati kérelmet az e bíróság előtti eljáráshoz kapcsolódó sajátos *elfogadhatatlansági* okokból elutasítják. Ilyen esetben ugyanis a felmerült uniós jogi kérdés nem lenne releváns, így az e kérdésre adott válasz semmilyen befolyással nem járhat a jogvita megoldására. [38]

[36] Lásd: CILFIT-ítélet, 18–20. pont.

[37] Lásd például: 2015. szeptember 9-i Ferreira da Silva e Brito és társai ítélet (C-160/14, EU:C:2015:565, 45. pont); 2015. szeptember 9-i X és van Dijk ítélet (C-72/14 és C-197/14, EU:C:2015:564, 55. pont).

[38] Lásd különösen: az Aquino ítélet 56. pontja.

59. A Bíróság ítélete önmagában véve úgy tűnhet, hogy megerősíti azon kormányok álláspontját, amelyek az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésének viszonylag rugalmas értelmezése mellett érvelnek. A szóban forgó nemzeti szabályozásban meghatározott szűrési kritériumok például a jogorvoslatok „elfogadhatósága” kifejezést használják.

60. Mindazonáltal véleményem szerint ez az Aquino ítélet téves értelmezését jelentené.

61. Az Aquino ügyben előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelem alapjául szolgáló jogvita olyan helyzetre vonatkozott, amelyben a felperes azon kérelmét, hogy a bíróság az EUMSZ 267. cikk alapján forduljon a Bírósághoz, első fokon olyan eljárási iratban terjesztette elő, amelyet a nemzeti bíróság nem tudott figyelembe venni, mivel azt késedelmesen nyújtották be. Ezenfelül a felperes kérelmét később a fellebbezési eljárás során megismételte, azonban ezt a fellebbezést érdemben nem vizsgálták (sőt, elfogadhatóságát illetően sem), mivel a vonatkozó eljárási szabályoknak megfelelően a felperes esetében megállapították a keresettől való elállás törvényi vélelmének fennállását. [39]

62. Az elfogadhatatlansági okok, amelyeket a Bíróság az Aquino ítéletben vizsgált, tehát formálisak voltak, és főszabály szerint megakadályozták, hogy a nemzeti bíróság megvizsgálja a felek által előterjesztett érdemi érveket. A Bíróság ítélete nem tért el az állandó ítélkezési gyakorlattól, amely egyértelművé tette, hogy a keresetek elfogadhatóságának alaki feltételeit meghatározó nemzeti szabályok – mint például a határidőkre, az ügyvédek általi képviseletre, az előzetes eljárási cselekményekre, a bírósági költségekre stb. vonatkozó szabályok – általában összeegyeztethetők az uniós joggal, feltéve, hogy megfelelnek az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés fent említett követelményeinek. [40]

63. Az Aquino ítélet alapjául szolgáló helyzet tehát eltér a jelen eljárás tárgyát képező helyzettől, amely – amint azt kifejtettem – azzal jár, hogy nemzeti bíróság mérlegelési jogkörében határoz arról, hogy az ügyet a fél által a felülvizsgálati kérelmében felvetett jogkérdés „jelentőségére” tekintettel el kell-e bírálni. Következésképpen véleményem szerint minőségi különbség van az elfogadhatóság olyan formális kritériumai között, amelyek nem teljesítés esetén az érintett nemzeti bíróságot megakadályozza abban, hogy a jogorvoslati kérelmet előterjesztő fél által felvetett uniós jogi kérdést egyáltalán megvizsgálja, és az elfogadhatóság olyan anyagi jogi kritériumai között (mint például az ügy jelentősége), amelyek – ezzel szemben – e kérdés bizonyos vizsgálatát foglalják magukban annak megállapítása érdekében, hogy az érintett bíróság kíván-e azokról döntést hozni.

64. Az előbbi esetben az, hogy a felvetett uniós jogi kérdést a nemzeti bíróság nem fogja megvizsgálni, általában a gondosságnak a jogorvoslati kérelmet előterjesztő félnek felróható hiányából fakad, mivel nem tartotta be a vonatkozó eljárási szabályokat. Ezzel szemben az utóbbi esetben a jogorvoslati kérelmet előterjesztő fél mondhatni mindent megtett annak érdekében, hogy a felvetett kérdést a nemzeti bíróság megvizsgálja, és – az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésében foglalt feltételek teljesülése esetén – e kérdést előzetes döntéshozatal céljából a Bíróság elé lehessen terjeszteni. A nemzeti bíróság az, amely saját felelősségére dönt – a nemzeti

[39] Lásd különösen: az Aquino ítélet 20., 23., 24., 27. és 54. pontja.

[40] Lásd többek között: 2010. március 18-i Alassini és társai ítélet (C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, 61–66. pont); 2016. június 30-i Toma és Biroul Executorului Judecătoresc Horațiu-Vasile Cruduleci ítélet (C-205/15, EU:C:2016:499, 44. pont); 2020. szeptember 9-i Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides (Ismételt kérelem elutasítása – Jogorvoslati határidő) ítélet (C-651/19, EU:C:2020:681, 53. pont).

jogban meghatározott kritériumok (szűrési mechanizmus), nem pedig az uniós jogon (a CILFIT-ítélet alapján kialakult ítélkezési gyakorlat) alapuló kritériumok alapján – arról, hogy előterjeszt-e előzetes döntéshozatal iránti kérelmet.

65. Mellékesen hozzátenném, hogy azzal az érveléssel is nehezen tudok egyetérteni, amely szerint a nemzeti bíróság annak értékelése során, hogy valamely ügy megfelel-e a jogorvoslat engedélyezése feltételeinek, elkerülheti a jogorvoslati kérelmet előterjesztő fél által felvetett uniós jogi kérdés *érdemi* vizsgálatát.

66. Úgy vélem, hogy az eljárás ezen előzetes szakaszában a nemzeti bíróságnak csak az a feladata, hogy azonosítsa az ügyben felmerült *jogi kérdést*, és nem az, hogy azt *megválaszolja*. Mindazonáltal úgy tűnik számomra, hogy gyakran nehéz lenne megállapítani a kérdés jelentőségét anélkül, hogy legalábbis előzetesen figyelembe vennénk azt a választ, amelyet az alsóbb szintű bíróság e kérdésre adott.

67. A szóban forgó szűrési mechanizmus keretében például a Vrhovno sodišče (legfelsőbb bíróság) dönthetne arról, hogy i. a jogorvoslati kérelmet előterjesztő fél által felvetett uniós jogi kérdés „lényeges-e a jogbiztonság, az egységes jogalkalmazás vagy a jognak az ítélkezési gyakorlat útján történő fejlesztése szempontjából”, vagy olyan kérdés, amelyben ii. az alsóbb szintű bíróság határozata eltért a legfelsőbb bíróság ítélkezési gyakorlatától; vagy arról, hogy valóban iii. „nincs a legfelsőbb bíróságnak ítélkezési gyakorlata” vagy iv. „a legfelsőbb bíróság ítélkezési gyakorlata nem egységes”, kivéve, ha érdemben megvizsgálják e kérdést. Be kell vallanom, hogy kétségeim vannak.

68. A fentiekből kitűnik, hogy az Aquino ítéletből eredő elv a jelen körülmények között nem alkalmazható. Az Aquino ítéletben nem volt kérdéses az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésének hatékony érvényesülése, ellentétben a jelen ügyben szóban forgó helyzettel.

69. Ez a különbség az Aquino ítélet szövegéből is kitűnik. A Bíróság megjegyezte, hogy „az előzetes döntéshozatali kérelemnek a Bírósághoz való benyújtása már nem releváns, így az e kérdésre adott válasz *semmilyen befolyással nem járhat* a jogvita megoldására”.[41] Ez nem lenne egyértelműen igaz olyan jogvita tekintetében, amelyet az uniós jog adott értelmezése alapján bírálnak el, és amely esetében a jogorvoslat ténylegesen lehetséges, azonban egyszerűen úgy ítélik meg, hogy nem vet fel olyan kérdéseket, amelyek elég lényegesek ahhoz, hogy felülvizsgálat tárgyát képezzék. Ilyen esetben a Bíróságnak a jogorvoslati kérelmet előterjesztő fél által felvetett kérdésre adott válasza – az Aquino ítélettől eltérően – potenciálisan döntő jelentőségű lehet a jogvita kimenetele szempontjából.

70. Ezenfelül az Aquino ítéletben a Bíróság ítéletének korlátozott hatályát világossá és egyértelművé tette, kimondva, hogy „a [jogorvoslatok elfogadhatatlansági okaira vonatkozó szabályokhoz hasonló] nemzeti eljárási szabályok nem sérthetik azt a hatáskört, amely a nemzeti bíróságot az EUMSZ 267. cikk alapján megilleti, és nem is mentesíthetik azt azon *kötelezettségek* alól, amelyek ugyanezen rendelkezés alapján vonatkoznak rá”.[42]

71. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy az Aquino ítéletet főtanácsnoki indítvány nélkül hozták meg, ami azt jelenti, hogy a Bíróság az alapokmány 20. cikkének ötödik bekezdésével összhangban úgy ítélte meg, hogy „az ügy semmilyen új jogkérdést nem vet[ett] fel”. Véleményem szerint, ha az

[41] Az ítélet 46. pontja. Kiemelés tőlem.

[42] Az ítélet 47. pontja. Kiemelés tőlem.

Aquino ítéletet az egyes kormányok által javasolt módon kellene értelmezni, akkor az ügy indítvány ismertetését kívánta volna meg, mivel a CILFIT-ítéletben megfogalmazott kivételek hatályát jelentősen kiterjesztette.

72. Az ítélkezési gyakorlatra vonatkozó értelmezésemet két másik körülmény is alátámasztja. Jacobs főtanácsnok a Wiener SI ügyre vonatkozó indítványában azt javasolta a Bíróságnak, hogy korlátozza a CILFIT-ítélet hatályát,[43] és csak abban az esetben követelje meg a végső fokon eljáró nemzeti bíróságoktól az előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztését, ha „általános [értelmezési] kérdések" vagy „általános jelentőségű" kérdések merülnek fel.[44] Ezt a kritériumot, amely bizonyos mértékben hasonlít a szóban forgó szűrési mechanizmus által érintett ügy lényegességére vonatkozó kritériumhoz, azonban a Bíróság nem fogadta el.

73. A közelmúltban, a Consorzio ítéletben a Bíróság az Aquino ítéletre hivatkozott, és azt megerősítette olyan nemzeti eljárási szabály tekintetében, amely szerint a jogvita tárgyát a kereset benyújtásának időpontjában előadott jogalapok határozzák meg.[45] Megismétlem, a nemzeti eljárási szabály a kereset elfogadhatóságának formai okára vonatkozott, és nem olyan szabályról volt szó, amely a nemzeti bíróságnak bizonyos mozgásteret biztosított az ügyek kiválasztásában.

74. A fentiek fényében nem győztek meg a kormányok Aquino ítéletre alapított érvei. E kérdés vizsgálatát követően most ki fogom fejteni, miért vélem úgy, hogy e kormányoknak az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésére vonatkozó értelmezése is nehezen egyeztethető össze a Bíróságnak az előzetes döntéshozatali eljárás jellegére és céljára vonatkozó állandó ítélkezési gyakorlatával.

d) Az előzetes döntéshozatali eljárás jellege és célja

75. Amint azt a Bíróság következetesen megállapította, a Szerződések megalkotói által kialakított uniós igazságszolgáltatási rendszer sarokkövét az EUMSZ 267. cikkben előírt előzetes döntéshozatali eljárás alkotja. Ezen eljárás a bíróságok közötti párbeszéd mechanizmusának a Bíróság és a nemzeti bíróságok közötti létrehozatalával az uniós jog egységes értelmezésének biztosítására irányul, lehetővé téve ezáltal az uniós jog koherenciájának, teljes érvényesülésének és autonómiájának, valamint végső soron a Szerződésekkel létrehozott jog sajátos jellegének biztosítását.[46] Amint a Bíróság megállapította, az eljárás célja annak biztosítása, hogy az uniós jog valamennyi tagállamban *minden körülmények között* azonos joghatással bírjon, és ezáltal a nemzeti bíróságok által alkalmazandó uniós jog értelmezésének eltéréseit megelőzze, és biztosítsa annak alkalmazását.[47]

76. A bevezetett rendszer ennélfogva a Bíróság és a nemzeti bíróságok közötti közvetlen együttműködés egyik formája olyan keretben, amelyben ez utóbbiak szigorúan ügyelnek az uniós jog megfelelő alkalmazására és egységes értelmezésére, *valamint* az e jogrend által a magánszemélyek részére biztosított jogok védelmére.[48] E második szempontot illetően hangsúlyozom, hogy az előzetes döntéshozatali eljárás szerves részét képezi a Szerződések

43 Lásd különösen: az indítvány (C-338/95, EU:C:1997:352) 58., 59. és 64. pontja.

44 E kifejezések tekintetében lásd: uo., 38., 55. és 64. pont, illetve a 20., 58. és 62. pont.

45 Lásd: Consorzio ítélet, 60–65. pont.

46 Lásd ebben az értelemben: 2014. december 18-i 2/13 (Az Uniónak az EJEE-hez történő csatlakozása) vélemény (EU:C:2014:2454, 176. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

47 Lásd például: 2022. február 22-i RS (Alkotmánybírósági határozatok hatása) ítélet (C-430/21, EU:C:2022:99, 64. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

48 Lásd: Consorzio ítélet, 29. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

megalkotói által annak biztosítása érdekében létrehozott jogorvoslati rendszernek, hogy az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésében és a Charta 47. cikkében foglaltakkal összhangban minden olyan személy, akinek az uniós jogon alapuló jogait az uniós intézmények vagy a nemzeti hatóságok valamely cselekménye (vagy mulasztása) hátrányosan érinti, hatékony bírói jogvédelemben részesülhet. [49]

77. Mindezek mellett nyilvánvalóan tudatában vagyok annak, hogy az előzetes döntéshozatali eljárás a bíróságok közötti párbeszéd egyik formája, és nem jelent „jogorvoslati lehetőséget a felek számára valamely, a nemzeti bíróság előtt folyamatban lévő ügyben”. [50] A nemzeti eljárásban részt vevő feleknek ugyanis nincs alanyi joguk arra vonatkozóan, hogy azt kérjék a nemzeti bíróságtól, hogy előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesszenek a Bíróság elé. Ezért ahhoz, hogy az érintett bíróság köteles legyen úgy tekinteni, hogy az EUMSZ 267. cikk értelmében egy uniós jog értelmezésével összefüggő kérdés „merül fel”, nem elegendő, ha az egyik fél állítása szerint a jogvita egy ilyen kérdést vet fel. [51]

78. Ennek ellenére úgy vélem, hogy az EUSZ 19. cikk (1) bekezdésével és a Charta 47. cikkével összefüggésben értelmezett EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdéséből az következik, hogy minden egyes esetben *a priori azonosíthatónak* kell lennie az olyan tagállami bíróságnak, „amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség”. Ez azért van így, mert a megfelelő feltételek teljesülése esetén valamennyi peres fél számára lehetővé kell tenni, hogy az uniós jog értelmezésének azon kérdéseit, amelyeket a nemzeti eljárás során megfelelő módon felvetettek, és amelyektől az eljárás kimenetele függhet, az uniós jog hiteles értelmezője, az Európai Unió Bírósága bírálja el. Emiatt a nemzeti igazságszolgáltatási rendszeren belül mindig kell lennie olyan bíróságnak, amely végső fokon eljáró bíróságként lép fel, és felelős annak ellenőrzéséért, hogy adott jogvitában teljesülnek-e az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésében foglalt feltételek.

79. E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy az olyan elemek, mint a pertárgy értéke, az állítólagos jogszabálysértés csekély mértéke vagy az ügy által felvetett jogi kérdések jelentősége az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdése értelmében lényegtelenek. Az egyetlen lényeges körülmény az, hogy a felvetett uniós jogi kérdés tekintetében a CILFIT-ítéletben megfogalmazott kivételek alkalmazandók-e vagy sem.

80. Ezzel összefüggésben ismételten hangsúlyozom, hogy a nemzeti bíróságok az előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztésekor nemcsak nemzeti bíróságként, hanem az EUMSZ 267. cikkből eredő (és adott esetben az abban foglalt kötelezettség szerinti) hatáskörök alapján „uniós bíróként” is eljárnak. Az e bíróságok által indított eljárás – amint azt kifejtettem – a következő kettős célt szolgálja: i. lényeges közjellegű *makroszintű cél*, amely az uniós jog egységének, koherenciájának és autonómiájának biztosítására irányul; valamint az ehhez elválaszthatatlanul kapcsolódó ii. *mikroszintű cél*, amely elsősorban magánjellegű, és az uniós jog területén a magánszemélyek hatékony bírói jogvédelmének biztosítására irányul. [52]

[49] Lásd e tekintetben: 1992. december 3-i Oleificio Borelli kontra Bizottság ítélet (C-97/91, EU:C:1992:491, 13. és 14. pont); 2013. október 3-i Inuit Tapiriit Kanatami és társai kontra Parlament és Tanács ítélet (C-583/11 P, EU:C:2013:625, 93. pont).

[50] Lásd: 2006. január 10-i IATA és ELFAA ítélet (C-344/04, EU:C:2006:10, 28. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[51] Lásd legutóbb: Szpunar főtanácsnok Airbnb Ireland és Airbnb Payments UK ügyre vonatkozó indítványa (C-83/21, EU:C:2022:545, 86. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[52] Lásd: a Profi Credit Polska (Perújítás jogerős bírósági határozattal befejezett eljárásban) ügyre vonatkozó indítványom (C-582/21, EU:C:2023:674, 83. pont), amelyben Bobek főtanácsnok Consorzio Italian Management és Catania Multiservizi ügyre vonatkozó indítványára (C-561/19, EU:C:2021:291, 55. pont) (a továbbiakban: Consorzio ügyre vonatkozó indítvány) hivatkozom.

81. Ennek fényében meglehetősen egyértelműnek tűnik számomra, hogy az olyan szűrési mechanizmusok, amelyek a végső fokon eljáró nemzeti bíróságoknak mozgásteret biztosítanak a jogorvoslati eljárás során tárgyalandó ügyek és/vagy jogi kérdések tekintetében, „minden körülmények között” megakadályozhatják a két cél elérését.[53] Az alsóbb szintű bíróságok határozatait a felsőbb bíróságok annak ellenőrzése nélkül hagyják helyben, hogy a vonatkozó uniós rendelkezéseket helyesen értelmezték-e, adott esetben annak ellenére, hogy a jogorvoslati kérelmet előterjesztő fél megfelelően állította és bizonyította, hogy e rendelkezések alternatív értelmezései is megalapozottak.

82. Ennek eredményeként az uniós jog téves értelmezése megszilárdulhat a nemzeti ítélkezési gyakorlatban, ami az Európai Unión belül eltérő ítélkezési gyakorlatot eredményezhet. Ezen túlmenően a jogvitában részt vevő felet megfosztják attól a lehetőségtől, hogy az uniós jog vonatkozó rendelkezéseinek helyes értelmezésére vonatkozó érveit a Bíróság figyelembe vegye.

83. Az e tekintetben tett megállapításaimat nem kérdőjelezi meg az az egyes felek által a tárgyalás során felhozott azon érv, amely szerint e problémák elkerülhetők lennének annak figyelembevételével, hogy a jogorvoslat engedélyezésének megtagadása esetén az alsóbb szintű bíróságot az EUMSZ 267. cikk értelmében végső fokon eljáró bíróságnak kellene tekinteni. Ezek a felek a Bíróság azon ítélkezési gyakorlatára hivatkoznak, amely szerint az alsóbb szintű bíróság akkor tekinthető végső fokon eljáró bíróságnak, ha konkrét jogvitában a határozata végleges, mivel ellene nincs helye jogorvoslatnak.[54]

84. Ezen ítélkezési gyakorlat azonban nem alkalmazható a szóban forgóhoz hasonló helyzetekben. Amint azt a Bíróság a Lyckeskog ítéletben megállapította, az alacsonyabb szintű bíróság nem tekinthető „végső fokon eljáró bíróságnak”, ha e határozat ellen fellebbezésnek van helye, azonban e fellebbezés érdemi vizsgálatának feltétele, hogy azt a magasabb szintű bíróság előzetesen elfogadhatónak nyilvánítsa.[55] Ez észszerű megközelítés: elvégre honnan tudhatná az alsóbb szintű bíróság az ügy érdemi vizsgálata során, hogy a felsőbb bíróság engedélyezi-e a jövőbeli jogorvoslatot vagy sem?

e) Közbenső következtetés

85. A fenti megfontolások fényében egyetértek a lett, a holland, a szlovén és a finn kormánnyal abban, hogy a tagállamok széles mérlegelési jogkörrel rendelkeznek azon szűrési mechanizmusok bevezetése és kialakítása terén, amelyek lehetővé teszik a végső fokon eljáró bíróságaik számára, hogy kiválasszák azokat az ügyeket, amelyeket felülvizsgálati eljárásban meg akarnak tárgyalni és el akarnak bírálni. Egyetértek továbbá ezekkel a kormányokkal abban, hogy az eljárási autonómia elve alapján az ilyen mechanizmusoknak az uniós joggal való összeegyeztethetősége elsősorban attól függ, hogy az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét tiszteletben tartják-e. Végül is észszerű abból kiindulni, hogy ebben az összefüggésben az egyenértékűség elve döntő jelentőséggel bír: a jogorvoslat engedélyezéséről való döntés során a nemzeti bíróságoknak a nemzeti joggal kapcsolatos kérdéseket és az uniós kérdéseket egyformán kell kezelniük.

[53] Lásd: a jelen indítvány fenti 75. pontja.

[54] Lásd e tekintetben: 1964. július 15-i Costa ítélet (6/64, EU:C:1964:66, 592. o.); 2005. szeptember 15-i Intermodal Transports ítélet (C-495/03, EU:C:2005:552, 30. pont); Aquino ítélet, 34. pont.

[55] 2002. június 4-i ítélet (C-99/00, EU:C:2002:329, 16–19. pont).

86. A fent kifejtett okok miatt azonban kétlem, hogy a tényleges érvényesülés elvét mindig tiszteletben tartják, ha a szűrési mechanizmusok az ügyek kiválasztása terén bizonyos fokú mérlegelési jogkört biztosítanak a végső fokon eljáró nemzeti bíróságoknak. Az ilyen mechanizmusok lehetővé tehetik e bíróságok számára, hogy elkerüljék annak vizsgálatát, hogy az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésében előírt feltételek teljesülnek-e. Következésképpen e mechanizmus ténylegesen azzal a hatással jár, hogy az e rendelkezésben meghatározott előzetes döntéshozatalra utalási kötelezettséget puszta lehetőséggé alakítja.[56]

87. Ennek alapján vajon ez azt jelenti-e, hogy a szóban forgóhoz hasonló szűrési mechanizmusok szükségszerűen összeegyeztethetetlenek az uniós joggal?

3. Szűrési mechanizmusok: a nemzeti keretszabálynak a CILFIT-ítélettel és a Consorzio ítélettel összhangban történő értelmezése és alkalmazása

88. A következőkben kifejtem, hogy miért gondolom úgy, hogy általában nem ez a helyzet áll fenn. Úgy vélem ugyanis, hogy a legtöbb esetben a vonatkozó nemzeti szabályozásnak a Bíróság ítélkezési gyakorlatában kimondott elvekkel összhangban történő értelmezése és alkalmazása biztosítja e mechanizmusoknak az uniós joggal való összeegyeztethetőségét. Ennek során e bíróságok lényegében a nemzeti jogban meghatározott szűrési szempontokat alkalmaznák, miközben figyelembe vennék az uniós jog sajátosságait.

89. Véleményem szerint ez különösen a Bíróság közelmúltbeli Consorzio ítéletéből következik. Tekintettel ezen ítélet jelentőségére, helyénvalónak tartom, hogy felidézzem annak főbb állításait (a), mielőtt kifejtem, hogy miért tűnik különösen relevánsnak a jelen ügyben (b).

a) Consorzio ítélet

90. Az EUMSZ 267. cikkben előírt előzetes döntéshozatalra utalási kötelezettség alóli kivételek egyértelműsítése a Bíróság nagytanácsa közelmúltbeli Consorzio ítéletében csúcsosodott ki. Ezen ítélet több okból is különösen figyelemre méltó.

91. Mindenekelőtt a Bíróság alapos mérlegelést követően és több főtanácsnok azon javaslata ellenére, hogy megközelítését részben vagy egészben vizsgálja felül,[57] úgy határozott, hogy lényegében megerősíti a CILFIT-ítélet alapján kialakult ítélkezési gyakorlatot.

92. A Bíróság ezen túlmenően – feltehetően az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) ítélkezési gyakorlatából ihletet merítve –[58] megállapította, hogy a Charta 47. cikkének fényében értelmezett EUMSZ 267. cikk által létrehozott rendszerből következik, hogy ha a végső fokon eljáró nemzeti bíróság úgy ítéli meg, hogy a CILFIT-ítéletben megfogalmazott kivételek valamelyike miatt mentesül azon kötelezettség alól, hogy előzetes döntéshozatal céljából kérdést terjesszen a Bíróság elé, „az e bíróság által hozott határozat indokolásában fel kell tüntetni, hogy a felvetett, uniós joggal kapcsolatos kérdés a jogvita

[56] Lásd értelemszerűen: Tizzano főtanácsnok Lyckeskog ügyre vonatkozó indítványa (C-99/00, EU:C:2002:108, 63. pont); Maduro főtanácsnok Cartesio ügyre vonatkozó indítványa (C-210/06, EU:C:2008:294, 20. pont).

[57] Lásd különösen: Jacobs főtanácsnok Wiener SI ügyre vonatkozó indítványa (C-338/95, EU:C:1997:352); Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok Gaston Schul Douane-expediteur ügyre vonatkozó indítványa (C-461/03, EU:C:2005:415); Wahl főtanácsnok X és van Dijk egyesített ügyekre vonatkozó indítványa (C-72/14 és C-197/14, EU:C:2015:319), végül, de nem utolsósorban, Bobek főtanácsnok Consorzio ügyre vonatkozó indítványa.

[58] Lásd: a jelen indítvány lenti 122–133. pontja.

megoldása szempontjából nem releváns, vagy az érintett uniós jogi rendelkezés értelmezése a Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, vagy ilyen ítélkezési gyakorlat hiányában az uniós jogi rendelkezés értelmezése […] olyan nyilvánvaló, hogy az minden észszerű kétséget kizár”. [59]

93. Végül a Bíróság megragadta az alkalmat arra, hogy az *acte clair* kivétel bizonyos aspektusait kifejtse. Noha e fejlemények általában véve összhangban vannak a korábbi határozatok alapjául szolgáló kulcsfontosságú elvekkel, semmivel sem kisebb jelentőségűek. A szóban forgó ítélet *öt* vonatkozására hívnám fel a figyelmet.

94. Először is, a Bíróság bizonyos mértékig korlátozta a végső fokon eljáró bíróságok annak biztosítására irányuló kötelezettségének terjedelmét, hogy az általuk nyilvánvalónak tartott uniós jogi kérdésre adott válasz az Európai Unió többi bírósága számára is nyilvánvaló legyen. A Consorzio ítélet 40. pontja „a többi tagállami, *végső fokon eljáró* bíróság[ra] és a Bíróság[ra]” hivatkozik. [60]

95. Másodszor, a Bíróság a nemzeti bíróságok azon kötelezettségének terjedelmét is tisztázta, hogy figyelembe kell venniük azt a tényt, hogy az uniós rendelkezéseket több nyelven fogalmazzák meg, és hogy valamennyi nyelvi változat hiteles. Amint azt a Bíróság kifejtette, nem várható el a végső fokon eljáró bíróságtól, hogy „a szóban forgó uniós rendelkezés minden egyes nyelvi változatát” megvizsgálja. Mindazonáltal köteles arra, hogy „figyelembe vegye az e rendelkezés nyelvi változatai közötti olyan eltéréseket, *amelyek a tudomására jutnak*, többek között abban az esetben, ha ezen eltérésekre *a felek hivatkoznak*, és azok bebizonyosodnak”. [61]

96. Harmadszor, a Bíróság azt is megkísérelte tisztázni, hogy milyen mértékű bizonytalanság szükséges az előzetes döntéshozatalra utalási kötelezettség fennállásához. A Bíróság megállapította, hogy „önmagában az a lehetőség, hogy az uniós jog valamely rendelkezése egy vagy több más módon is *értelmezhető*, nem elegendő annak megállapításához, hogy e rendelkezés helyes értelmezését illetően észszerű kétség áll fenn, ha az érintett nemzeti bíróság számára ezen egyéb értelmezési módok egyike sem tűnik *eléggé megalapozottnak*”. [62]

97. Negyedszer a Bíróság némi magyarázatot adott arra, hogy milyen jelentőséget kell tulajdonítani annak, hogy a szóban forgó értelmezési kérdéssel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatban eltérő irányvonalak léteznek. A Bíróság e tekintetben a következőket állapította meg: „ha a végső fokon eljáró nemzeti bíróságnak a tudomására jut, hogy az alapügyre alkalmazandó uniós jogi rendelkezés értelmezésére vonatkozóan ugyanazon tagállam bíróságai vagy különböző tagállamok bíróságai körében az ítélkezési gyakorlatban eltérő irányvonalak léteznek, e bíróságnak *különösen figyelmesen kell* elvégeznie a szóban forgó uniós jogi rendelkezés helyes értelmezését érintő észszerű kétség esetleges hiányára vonatkozó értékelését […]”. [63]

98. Ötödször, bár néhány korábbi határozatában a Bíróság annak megállapítására kötelezte a nemzeti bíróságokat, hogy „az uniós jog helyes *alkalmazása* olyan nyilvánvaló, hogy az a felvetett kérdés megoldásának módját illetően minden észszerű kétséget kizár”, [64] a Consorzio ítélet annak

[59] A Consorzio ítélet 51. pontja.

[60] Kiemelés tőlem.

[61] A Consorzio ítélet 44. pontja. Kiemelés tőlem.

[62] A Consorzio ítélet 48. pontja. Kiemelés tőlem. E tárgyban lásd továbbá: Bobek főtanácsnok Consorzio ügyre vonatkozó indítványa, 150–157. pont.

[63] A Consorzio ítélet 49. pontja. Kiemelés tőlem.

[64] Lásd például: 2015. szeptember 9-i Ferreira da Silva e Brito és társai ítélet (C-160/14, EU:C:2015:565, 38. és 40. pont); 2015. szeptember 9-i X és van Dijk ítélet (C-72/14 és C-197/14, EU:C:2015:564, 55. pont). Kiemelés tőlem.

megállapításának szükségességére hivatkozott, hogy „az uniós jog helyes *értelmezése* olyan nyilvánvaló, hogy az minden észszerű kétséget kizár”.[65] E tekintetben valószínűleg Bobek főtanácsnok megfontolásai hatására[66] az ítélet szövegében ritkán fordul elő az „alkalmazás” kifejezés,[67] és az ítélet a jogalkalmazási és jogértelmezési tevékenység között is kifejezetten különbséget tesz.[68]

99. A következőkben kifejtem, hogy ezen ítélet bizonyos szempontjai miért bírnak különös jelentőséggel a tárgyalt jogi kérdés szempontjából.

b) A felek szerepe, a szempont szükségessége és az acte clair *fogalma*

100. Úgy tűnik számomra, hogy – különösen ha figyelembe vesszük a Bíróság által a Consorzio ítéletben tett pontosításokat – az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésében foglalt kötelezettség alóli kivételekre vonatkozó ítélkezési gyakorlat nagymértékben „lehetővé teszi” a szóban forgóhoz hasonló szűrési mechanizmusokat.

101. Először is, a szakirodalom egy részével ellentétben[69] nem gondolom úgy, hogy a meglévő ítélkezési gyakorlat több szövegrészének átfogalmazása, amit a Bíróság a Consorzio ítéletben a hangsúlyt az uniós jog *alkalmazásáról* az *értelmezésére* áthelyezve tett, stilisztikai gyakorlat eredménye lenne. Véleményem szerint ez inkább az előzetes döntéshozatali eljárás tárgyának és céljának, és következésképpen az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésében foglalt kötelezettség terjedelmének fokozatos újrafogalmazását jelzi.

102. Tisztában vagyok azzal, hogy az értelmezés és az alkalmazás közötti különbségtétel nem mindig könnyű, és hogy a két tevékenység gyakran összefonódik.[70] Meggyőződésem azonban, hogy a kettő között fogalmi különbség van. Nem teszek kísérletet tudományos jelleggel pontosan meghatározni ezeket a fogalmakat. A jelen ügyben elegendő rámutatni arra, hogy az „értelmezés” olyan szellemi tevékenység,[71] amely lényegében valamely jogi rendelkezés értelmének és hatályának az absztrakció bizonyos szintjén történő meghatározásából áll.[72] Ezzel szemben az „alkalmazás” az a tevékenység, amely arra irányul, hogy valamely jogi rendelkezés, amelynek értelmét és hatályát meghatározták, adott jogvitában működjön azáltal, hogy adott tényállásra vonatkozóan konkrét következtetéseket vonnak le.[73]

103. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a Bíróság éppen ebben az összefüggésben maga is különbséget tett a két fogalom között. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a nemzeti bíróságok és a Bíróság az EUMSZ 267. cikk által létrehozott rendszerben *különböző*, de egymást kiegészítő szerepet tölt be: az előbbiek az uniós jogot *alkalmazzák* a jogvitára, míg az utóbbinak az uniós

65 A Consorzio ítélet 33. pontja. Kiemelés tőlem.

66 Lásd: Bobek főtanácsnok Consorzio ügyre vonatkozó indítványa, 139–159. pont.

67 Lásd: uo., a 28. és 29. pontban mellékesen tett hivatkozások.

68 Lásd: uo., 30. pont. E kérdésre lentebb még kitérek.

69 Lásd például: Cecchetti, L. és Gallo, D., „The unwritten exceptions to the duty to referature after Consorzio Italian Management II: »CILFIT Strategy« 2.0 and its loopholes”, 15, *Review of European Administrative Law*, 2022., 29–61. o.

70 Lásd például: Stix-Hackl főtanácsnok Intermodal Transports ügyre vonatkozó indítványa (C-495/03, EU:C:2005:215, 86–88. pont).

71 Kelsen, H., Pure Theory of Law, 2. kiadás, 1967., 348. o.

72 Lásd: Capotorti főtanácsnok Cilfit és társai ügyre vonatkozó indítványa (283/81, EU:C:1982:267, 3436. o.) és Bobek főtanácsnok Consorzio ügyre vonatkozó indítványa, 145. pont.

73 Lásd ebben az értelemben: Állandó Nemzetközi Bíróság, Chorzówi gyárral kapcsolatos ügy (Kártalanítás iránti kérelem – Joghatóság) (Ehrilich bíró különvéleménye) PCIJ Rep Series A No 9 (1927), 39. o.

jogot kell *értelmeznie* annak érdekében, hogy az előbbiek részére segítséget nyújtson. Mindkét szerep – hangsúlyozta a Bíróság – alapvető fontosságú magának a Szerződések által létrehozott jogrend jellegének a megőrzését illetően.[74]

104. Az EUMSZ 267. cikk szövege végül is elég egyértelmű abban, hogy az előzetes döntéshozatali eljárás célja (az érvényesség kérdéseitől eltekintve) az, hogy „a Szerződéseket értelmezze". Az eljárás hatályának ezen túlmenő kiterjesztése továbbá szükségtelen ahhoz, hogy az eljárás elérje kettős célját. Egyrészt az uniós szabályok esetleges téves alkalmazásának esetei ne ássák alá az uniós jog egységét, koherenciáját és autonómiáját. Másrészt nagy túlzás lenne azt gondolni, hogy az egyének hatékony bírói jogvédelmének biztosítása érdekében a Bíróságnak az EUMSZ 267. cikk alapján az uniós jog több ezer nemzeti bíróság által napi szinten történő alkalmazásának valamiféle mikrofelügyeletét kellene végeznie.

105. Az a tény, hogy a Bíróság bizonyos esetekben hajlandó az EUMSZ 267. cikk szerinti szerepét kiterjesztően gyakorolni annak érdekében, hogy a lehető legjobban segítse a kérdést előterjesztő bíróságokat, és így beleegyezzen abba, hogy az ügy tényállásához igazított választ adjon, nem tekinthető az eljárás valódi tárgyára és céljára való utalásnak.[75] A Bíróság adhat választ a konkrét ügyek megoldását illetően, de nem köteles arra. Ennek eredményeképpen ezekben az esetekben a végső fokon eljáró nemzeti bíróságok is előterjeszthetnek előzetes döntéshozatal iránti kérelmet, de nem kötelesek arra.[76]

106. Másodszor, nyilvánvaló, hogy a Consorzio ítélet megerősítette a felek szerepét az előzetes döntéshozatali eljárás tekintetében.[77] Mindenekelőtt nekik kell uniós jogi kérdést felvetniük, és elegendő információt (és adott esetben bizonyítékot) szolgáltatniuk az illetékes nemzeti bíróság részére ahhoz, hogy jogos kétség merüljön fel azon uniós szabályok értelmezésével kapcsolatban, amelyek tekintetében a nemzeti bíróságtól előzetes döntéshozatal iránti kérelem benyújtását kérik.[78] Ebben a tekintetben a jogorvoslati kérelmet előterjesztő félnek nem elég azt bizonyítania, hogy elképzelhető, hogy a vonatkozó uniós jogi rendelkezést – ha szabad így fogalmaznom – az észszerű mértékben tájékozott és szokásosan elővigyázatos bíróság többféleképpen is értelmezheti. A Consorzio ítélet a küszöbértéket magasabbra tette: több olyan értelmezésnek kell lennie, amely a különösen tapasztalt bírói testület számára „eléggé megalapozottnak" tűnik (mivel e tekintetben a mércét „a tagállamok végső fokon eljáró bíróságai és a Bíróság" jelenti).

107. A peres felek nem várhatják el a végső fokon eljáró nemzeti bíróságoktól, hogy rendszeresen hivatalból olyan uniós jogi kérdéseket terjesszenek elő, amelyeket nem maguk vetettek fel. Azt sem várhatják el, hogy e bíróságok Bírósághoz fordulás iránti olyan kérelmekkel foglalkozzanak, amelyek homályosak, zavarosak vagy megalapozatlanok. A *vigilantibus non dormientibus iura succurrunt* („A jog az ébereké és nem az alvóké") elv minden bizonnyal alkalmazható ebben az összefüggésben. Ezenfelül a nemzeti bíróságok nem kötelezhetők arra, hogy olyan érvekkel és

[74] Lásd e tekintetben: Consorzio ítélet, 30. és 31. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

[75] Lásd például: 2021. március 9-i Radiotelevizija Slovenija (Mindentől távol eső helyen töltött készenléti időszak) ítélet (C-344/19, EU:C:2021:182, 23. pont).

[76] Természetesen, ha a Bíróság úgy ítélné meg, hogy nem rendelkezik hatáskörrel a kérdést előterjesztő bíróság által megfogalmazott kérdések megválaszolására, mivel azok túlságosan az adott ügyre vonatkoznak, akkor újrafogalmazhatja azokat annak érdekében, hogy jogkérdéseket vezessen le, vagy azokat részben vagy egészben elfogadhatatlannak nyilváníthatja.

[77] Hasonlóképpen: Millet, F–X., „Cilfit Still Fits", 18. kötet, 3. sz., *European Constitutional Law Review*, 2022., 533–555. o.

[78] Lásd különösen: a Consorzio ítélet 44., 49. és 51. pontja.

előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztésére irányuló kérelmekkel foglalkozzanak, amelyek nem komolyak, perrel való visszaélésnek minősülnek, vagy pusztán időhúzásra szolgálnak.[79]

108. Ezért az a terület, amelyben a szóban forgóhoz hasonló nemzeti szűrési mechanizmusok és az EUMSZ 267. cikk közötti súrlódások potenciálisan fennállhatnak, azokra a jogorvoslatokra korlátozódik, amelyekben valamelyik fél az uniós jog értelmezésével kapcsolatban megfelelő módon valódi kérdést vetett fel, alátámasztotta a vonatkozó uniós rendelkezések egynél több lehetséges értelmezésére vonatkozó érveit, és kifejezetten kérte a nemzeti bíróságot, hogy nyújtson be előzetes döntéshozatal iránti kérelmet.

4. Az első kérdésre vonatkozó következtetések

109. A fentiek fényében úgy vélem, hogy az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdése a nemzeti bíróságok számára egyértelmű és feltétel nélküli kötelezettséget ír elő, amely alól kizárólag a CILFIT-ítélet alapján kialakult ítélkezési gyakorlatban meghatározottak képeznek kivételt.

110. Következésképpen, ha a jogorvoslati kérelmet előterjesztő fél megfelelő módon vetett fel valós uniós jogi kérdést, a vonatkozó uniós rendelkezések egynél több lehetséges értelmezésére vonatkozó érveit alátámasztva, és kifejezetten kérte a végső fokon eljáró nemzeti bíróságot, hogy terjesszen elő előzetes döntéshozatal iránti kérelmet, akkor e bíróság nem rendelkezik mérlegelési jogkörrel annak vizsgálata tekintetében, *hogy* teljesülnek-e az előzetes döntéshozatalra utalási kötelezettségét megalapozó feltételek. Az e tekintetben bizonyos fokú mérlegelési jogkört bevezető nemzeti mechanizmus véleményem szerint összeegyeztethetetlen az uniós joggal.

111. Mindamellett hangsúlyoznom kell, hogy a fentiek nem jelentik azt, hogy a nemzeti bíróságnak minden egyes alkalommal, amikor e kötelezettség fennáll, engedélyeznie kell jogorvoslatot és az ügyet érdemben el kell bírálnia. Amint azt a Bíróság a Lyckeskog ítéletben kimondta, ha az uniós jog értelmezésével kapcsolatos kérdés merül fel a szóban forgóhoz hasonló szűrési mechanizmust működtető nemzeti bíróság előtt, e bíróság „az elfogadhatóság vizsgálatának szakaszában vagy későbbi szakaszban köteles […] előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjeszteni a Bíróság elé”.[80]

112. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint ugyanis főszabály szerint a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak eldöntése, hogy az eljárás *mely szakaszában* terjesszen kérdést a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra.[81] Amint a Bíróság megállapította: „míg a gondos igazságszolgáltatás érdekét szolgálhatja, hogy egy előzetes döntéshozatalra csupán kontradiktórius vitát követően terjesszenek elő kérdést, el kell ismerni, hogy az előzetes kontradiktórius vita fennállása nem szerepel az EUMSZ 267. cikkben meghatározott eljárás alkalmazásának feltételei között”.[82]

[79] Lásd: a Consorzio ítélet 24. és 64. pontja. Általánosabban a joggal való visszaélés uniós jogban való tilalmáról lásd legutóbb: 2023. december 21-i BMW Bank és társai ítélet (C-38/21, C-47/21 és C-232/21, EU:C:2023:1014, 281–283. pont).

[80] 2002. június 4-i ítélet (C-99/00, EU:C:2002:329, 18. pont). Lásd még: Tizzano főtanácsnok Lyckeskog ügyre vonatkozó indítványa (C-99/00, EU:C:2002:108, 46. pont).

[81] Lásd legutóbb: 2023. május 4-i Bundesrepublik Deutschland (Elektronikus igazságügyi fiók) ítélet (C-60/22, EU:C:2023:373, 41. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[82] 2017. február 1-jei Tolley ítélet (C-430/15, EU:C:2017:74, 32. pont).

113. Mindazonáltal az ítélkezési gyakorlat a végső fokon eljáró nemzeti bíróságoknak mozgásteret biztosít ezen ellenőrzés *során*. A CILFIT-kritériumoknak adott jogvitára való alkalmazása semmiképpen sem mechanikus feladat. Ez számos olyan körülmény értékelését foglalja magában, amelyek – elszigetelten vizsgálva, és még inkább végül együttesen tekintve – szükségszerűen némi mozgásteret hagynak a nemzeti bíróságoknak.

114. A múltban eltértek a vélemények arról, hogy e mozgástér elég jelentős-e ahhoz, hogy a végső fokon eljáró nemzeti bíróságok észszerűen és hatékony módon végezhessék el az igazságszolgáltatási feladataikat.[83] E tekintetben csupán annyit teszek hozzá, hogy a Consorzio ítéletet követően e mozgásteret minden bizonnyal kiterjesztették, és ami a jelen ügy középpontjában álló kérdést illeti, e kiterjesztésre lényeges szempontok tekintetében került sor.

115. Ez alapján a következő következtetésre jutottam.

116. Álláspontom szerint egyrészt a szóban forgóhoz hasonló szűrési mechanizmusok, amennyiben azokat automatikusan alkalmazzák az olyan ügyekben, amelyek valódi uniós jogi kérdéseket vetnek fel, összeegyeztethetetlenek az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésével. Pusztán az a tény, hogy valamely ügy nem esik a nemzeti jogban meghatározott szűrési kritériumok hatálya alá, nem teheti lehetővé a végső fokon eljáró nemzeti bíróságok számára, hogy ne vizsgálják meg – ahogyan a kérdést előterjesztő bíróság fogalmazott –, hogy „a félnek az előzetes döntéshozatal iránti kérelem […] [elő]terjesztése iránti kérelméből következően […] köteles[ek]-e előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a Bíróság elé terjeszteni”.

117. Másrészt azonban úgy vélem, hogy a nemzeti bíróságoknak is képesnek kell lenniük arra, hogy a szóban forgó nemzeti eljárási szabályokat úgy értelmezzék és alkalmazzák, hogy azok lehetővé tegyék a Bíróság által a CILFIT-ítéletben és a Consorzio ítéletben értelmezett EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésének tiszteletben tartását.

118. Nyilvánvalóan erről van szó a szóban forgóhoz hasonló nemzeti rendszerek esetében, amelyekben úgy tűnik, hogy a nemzeti jogban meghatározott szűrési kritériumok nagymértékben tükrözik a CILFIT-ítéletben megfogalmazott kivételek által lefedett helyzeteket. A ZPP 367a. cikkében felsorolt három konkrét eset – olyan jogkérdés, i. „amelyben a másodfokú bíróság határozata eltér a legfelsőbb bíróság ítélkezési gyakorlatától”, ii. „amelyre vonatkozóan nincs a legfelsőbb bíróságnak ítélkezési gyakorlata, különösen, ha a felsőbb szintű bíróságok ítélkezési gyakorlata nem egységes”, valamint iii. „amelyre vonatkozóan a legfelsőbb bíróság ítélkezési gyakorlata nem egységes” – lényegében az *acte clair* és *acte éclairé* kivételét fedi le.

119. Ennek megfelelően, ha ezeket a szűrési kritériumokat az egyenértékűség elvének mondhatni komoly figyelembevételével alkalmazzák, akkor a nemzeti bíróság ténylegesen a CILFIT-ítélet alapján kialakult ítélkezési gyakorlatot követi. Végül is magától értetődő, hogy az EUMSZ 267. cikk nem járhat azzal a következménnyel, hogy a végső fokon eljáró nemzeti bíróságokat eltántorítsák attól, hogy elsősorban olyan kérdésekre összpontosítsanak, amelyek a ZPP 367a. cikke szerint „lényeges[ek] a jogbiztonság, az egységes jogalkalmazás vagy a jognak az ítélkezési gyakorlat útján történő fejlesztése szempontjából”.

[83] Vö. például: Jacobs főtanácsnok Wiener SI ügyre vonatkozó indítványa (C-338/95, EU:C:1997:352, 58. pont) és Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok Gaston Schul Douane-expediteur ügyre vonatkozó indítványa (C-461/03, EU:C:2005:415, 58. pont), valamint Tizzano főtanácsnok Lyckeskog ügyre vonatkozó indítványa (C-99/00, EU:C:2002:108, 63. pont).

120. Amint jelen indítvány bevezetőjében említettem, a szűrési mechanizmusok közérdeken alapuló jogszerű célokat szolgálnak. Az uniós jog olyan értelmezése, amely a nemzeti bíróságoktól azt követeli meg, hogy mellőzzék az ilyen mechanizmust előíró nemzeti szabályok alkalmazását minden egyes alkalommal, amikor megfelelő módon terjesztették eléjük az uniós jogi kérdést, úgy tűnik számomra, hogy túlmutat azon, ami a legtöbb esetben szükséges és elegendő az EUMSZ 267. cikk tényleges érvényesülésének fenntartásához.

121. A fentiekre tekintettel azt javaslom, hogy a Bíróság az első kérdésre azt a választ adja, hogy az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésével ellentétes az olyan nemzeti rendelkezés vagy gyakorlat, amely szerint a felülvizsgálati kérelem előterjesztésének engedélyezésével kapcsolatos eljárás keretében a végső fokon eljáró nemzeti bíróság nem köteles megvizsgálni azt a kérdést, hogy köteles-e előzetes döntéshozatal iránti kérelmet előterjeszteni, ha a fél megfelelő módon valós uniós jogi kérdést vetett fel, és a vonatkozó uniós rendelkezések egynél több, eléggé megalapozott értelmezésére vonatkozó érveit alátámasztotta, valamint kifejezetten kérte a nemzeti bíróságot, hogy nyújtson be előzetes döntéshozatal iránti kérelmet. A nemzeti bíróságok feladata a vonatkozó eljárási szabályok oly módon történő értelmezése, hogy lehetőleg biztosított legyen az uniós jognak való megfelelés.

B. A második kérdés

122. Második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi, hogy az EUMSZ 267. cikket a Charta 47. cikke második bekezdésének fényében úgy kell-e értelmezni, hogy a fél felülvizsgálati kérelem végső fokon eljáró bíróság elé terjesztésének engedélyezése iránti kérelmét elutasító határozat olyan bírósági határozat, amelyben meg kell jelölni azokat az indokokat, amelyek miatt nem lehet helyt adni a fél előzetes döntéshozatal iránti kérelem Európai Unió Bírósága elé terjesztése iránti kérelmének.

123. Amint azt kifejtettem, ha az uniós jog értelmezéssel kapcsolatos kérdés megfelelő módon merül fel a végső fokon eljáró nemzeti bíróság előtt, az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdése megköveteli e bíróságtól annak ellenőrzését, hogy fennáll-e az előzetes döntéshozatalra utalási kötelezettsége. Ez azt jelenti, hogy e bíróság azon határozata, amely a jogorvoslati kérelem engedélyezésének elutasításával a jogorvoslati eljárást anélkül szünteti meg, hogy az EUMSZ 267. cikk alapján előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtana be, olyan bírósági határozat, amely – amint azt a Bíróság a Consorzio ítélet 51. pontjában megállapította – megköveteli azon indokok kifejtését, amelyek alapján úgy ítélte meg, hogy: „a felvetett, uniós joggal kapcsolatos kérdés a jogvita megoldása szempontjából nem releváns, vagy az érintett uniós jogi rendelkezés értelmezése a Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, vagy ilyen ítélkezési gyakorlat hiányában az uniós jogi rendelkezés értelmezése […] olyan nyilvánvaló, hogy az minden észszerű kétséget kizár”.

124. A jelen eljárásban az észrevételeket előterjesztő felek hosszasan vitatták, hogy milyen típusú és részletességű indokolást kell adni. Bár ezt a kérdést a kérdést előterjesztő bíróság kifejezetten nem hozta fel, úgy vélem, hogy a jelen ügy jó alkalmat nyújt arra, hogy e tekintetben megosszak néhány gondolatot.

125. Fontos először kiemelni azt, hogy a Bíróság az indokolási kötelezettséget a Charta 47. cikke második bekezdésének *fényében* értelmezett EUMSZ 267. cikkből vezette le. A Charta 47. cikke biztosítja a *tisztességes eljáráshoz való jogot*, amely jog szintén a tagállamok közös alkotmányos

hagyományaiból ered, és megfelel az EJEE 6. cikke (1) bekezdésének.[84]

126. Amint azt a Bíróság következetesen kimondta, a tisztességes eljáráshoz való jog tiszteletben tartása megköveteli, hogy minden jogerős bírósági határozatot indokoljanak annak érdekében, hogy a félnek lehetősége legyen megtudni, hogy miért lett pervesztes, és így e fél fontolóra vehesse a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségek igénybevételét.[85] Ezen túlmenően, közvetettebb módon, az indokolással ellátott határozathoz való jog „azt az általános szabályt is szolgálja […], hogy a jogalanyok számára megfelelő védelmet biztosítson az önkényességgel szemben azáltal, hogy igazolja a felek számára, hogy meghallgatták őket, és arra kötelezi a bíróságokat, hogy döntésüket objektív indokokra alapítsák”.[86]

127. E célkitűzésekkel összhangban a Bíróság kimondta, hogy „az indokolási kötelezettség terjedelme a szóban forgó bírósági határozat jellegétől függően változhat, és azt az egészében vizsgált eljárásra és a releváns körülmények összességére tekintettel kell elemezni, figyelembe véve az e határozatot körülvevő eljárási garanciákat”.[87]

128. Úgy vélem, hogy a jogorvoslati kérelem engedélyezését elutasító határozat olyan aktus, amely a pergazdaságosság és az eljárás hatékonysága érdekében az üggyel inkább összefoglaló módon és egységesített formában foglalkozik. Ezért nem gondolom, hogy e határozatnak olyan indokolást kellene tartalmaznia, amely a tényekre, a jogi keretre és a különböző jogorvoslati jogalapokra hivatkozik. Álláspontom szerint az EUMSZ 267. cikk alapján általában elegendőnek kell lennie, hogy a nemzeti bíróság i. kifejezetten említi a hivatkozott, CILFIT-ítéletben megfogalmazott kivételeket, és ii. tömör magyarázatot ad arra, hogy miért tekintette ezt a kivételt alkalmazhatónak.[88] Például, ha létezik állandó ítélkezési gyakorlat, akkor általában elegendő az erre az ítélkezési gyakorlatra való egyszerű hivatkozás, különösen abban az esetben, ha a fél nem fejti ki részletesen, hogy miért lenne indokolt az ettől való eltérés.

129. A nemzeti bíróságok nyilvánvalóan nem kötelezhetők arra, hogy kimerítő jelleggel és egyenként foglalkozzanak az uniós jogot felvető fél által felhozott valamennyi érvvel.[89] Valójában az e bíróságok által adott indokolás bizonyos körülmények között implicit is lehet.[90] Ez lehet a helyzet például abban az esetben, ha a fél jogorvoslata elfogadhatatlan vagy nyilvánvalóan nem megalapozott,[91] ha az előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztésének indoklása homályos vagy általános,[92] vagy ha az elutasítás okai egyértelműen levezethetők a határozat további részében szereplő indokolásból vagy az alsóbb fokú bíróságok határozataiból.[93]

[84] Lásd ebben az értelemben: 2012. szeptember 6-i Trade Agency ítélet (C-619/10, EU:C:2012:531, 52. pont).

[85] Lásd ebben az értelemben: 2014. október 23-i flyLAL-Lithuanian Airlines ítélet (C-302/13, EU:C:2014:2319, 51. pont).

[86] Lásd: EJEB, 2022. december 15., Rutar és Rutar Marketing d.o.o. kontra Szlovénia ítélet (CE:ECHR:2022:1215JUD002116420, 62. §). Lásd hasonlóképpen: Kokott főtanácsnok Trade Agency ügyre vonatkozó indítványa (C-619/10, EU:C:2012:247, 34. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[87] Lásd például: 2014. október 23-i flyLAL-Lithuanian Airlines ítélet (C-302/13, EU:C:2014:2319, 52. pont).

[88] Hasonlóképpen: Bobek főtanácsnok Consorzio ügyre vonatkozó indítványa, 168. pont.

[89] Lásd ebben az értelemben: EJEB, 2022. június 30., Rusishvili kontra Grúzia ítélet (CE:ECHR:2022:0630JUD001526913, 75. §).

[90] Lásd analógia útján: 2019. július 4-i FTI Touristik kontra EUIPO ítélet (C-99/18 P, EU:C:2019:565, 17. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

[91] Lásd ebben az értelemben: EJEB, 2018. április 24., Baydar kontra Hollandia ítélet (CE:ECHR:2018:0424JUD005538514, 42. és 43. §); 2005. január 20., Astikos Oikodomikos Synetairismos Nea Konstantinoupolis kontra Görögország ítélet (CE:ECHR:2005:0120DEC003780602).

[92] Lásd ebben az értelemben: EJEB, 2007. február 13., John kontra Németország ítélet (CE:ECHR:2007:0213DEC001507303).

[93] Lásd ebben az értelemben: EJEB, 2013. november 26., Krikorian kontra Franciaország határozat (CE:ECHR:2013:1126DEC000645907); 2019. április 11., Harisch kontra Németország ítélet (CE:ECHR:2019:0411JUD005005316, 37–42. §).

130. Ezzel szemben nem zárható ki, hogy bizonyos különleges körülmények között nagyobb részletességre lehet szükség.[94] Így lehet ez például akkor, ha a fél az Európai Unión belüli eltérő ítélkezési gyakorlatokra, vagy a vonatkozó rendelkezések különböző nyelvi változatai közötti jelentős eltérésekre hivatkozott.

131. E tekintetben annak van alapvető jelentősége, hogy a jogorvoslati kérelmet előterjesztő felek képesek-e megérteni azokat az indokokat, amelyek alapján a Bírósághoz való fordulás iránti kérelmüket elutasították, és hogy azon bíróságok, amelyekhez e jogorvoslati kérelmet előterjesztő felek fordulhatnak, ténylegesen elbírálhatják-e kifogásaikat. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy még ha a végső fokon eljáró bíróság határozatai ellen főszabály szerint nincs is helye fellebbezésnek, akkor is rendelkezésre állhatnak más jogorvoslati lehetőségek, amelyek az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésének esetleges megsértése esetében potenciálisan igénybe vehetők.

132. Egyrészt a jogorvoslati kérelmet előterjesztő fél a megfelelő feltételek fennállása esetén az állam felelősségének megállapítása iránt keresetet indíthat a nemzeti bíróságok előtt.[95] Másrészt a Bizottság (vagy más tagállam) az EUMSZ 258–260. cikk szerinti kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárást indíthat a Bíróság előtt a kötelezettségszegőnek tekintett tagállam ellen.[96]

133. A fentiekre tekintettel úgy vélem, hogy az EUMSZ 267. cikket a Charta 47. cikke második bekezdésének fényében úgy kell értelmezni, hogy a végső fokon eljáró bíróságnak a jogorvoslati kérelmet előterjesztő fél által megfelelő módon felvetett uniós jogértelmezési kérdés ellenére a jogorvoslat engedélyezését elutasító és az eljárást megszüntető határozata olyan bírósági határozat, amely megköveteli azon indokok megjelölését, amelyek miatt e bíróság úgy ítélte meg, hogy nem merült fel az EUMSZ 267. cikk szerinti előzetes döntéshozatalra utalási kötelezettsége. Az indokolási kötelezettség terjedelme a releváns körülményektől függően változik.

V. Végkövetkeztetés

134. Következésképpen azt javaslom, hogy a Bíróság a Vrhovno sodišče (legfelsőbb bíróság, Szlovénia) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a következő válaszokat adja:

1) Az EUMSZ 267. cikk harmadik bekezdésével ellentétes az olyan nemzeti rendelkezés vagy gyakorlat, amely szerint a felülvizsgálati kérelem előterjesztésének engedélyezésével kapcsolatos eljárás keretében a végső fokon eljáró nemzeti bíróság nem köteles megvizsgálni azt a kérdést, hogy köteles-e előzetes döntéshozatal iránti kérelmet előterjeszteni, ha a fél megfelelő módon valós uniós jogi kérdést vetett fel, és a vonatkozó uniós rendelkezések egynél több, eléggé megalapozott értelmezésére vonatkozó érveit alátámasztotta, valamint kifejezetten kérte a nemzeti bíróságot, hogy nyújtson be előzetes döntéshozatal iránti kérelmet. A nemzeti bíróságok feladata a vonatkozó eljárási szabályok oly módon történő értelmezése, hogy lehetőleg biztosított legyen az uniós jognak való megfelelés.

[94] Lásd ebben az értelemben: 2016. július 28-i Association France Nature Environnement ítélet (C-379/15, EU:C:2016:603, 52. pont).

[95] Lásd különösen: 2003. szeptember 30-i Köbler ítélet (C-224/01, EU:C:2003:513, 51–55. pont); 2006. június 13-i Traghetti del Mediterraneo ítélet (C-173/03, EU:C:2006:391, 32. pont); 2016. július 28-i Tomášová ítélet (C-168/15, EU:C:2016:602, 25. és 36. pont).

[96] Lásd: 2018. október 4-i Bizottság kontra Franciaország (Forrásadó) ítélet (C-416/17, EU:C:2018:811); 2024. március 14-i Bizottság kontra Egyesült Királyság (A legfelsőbb bíróság ítélete) ítélet (C-516/22, EU:C:2024:231).

2) Az Európai Unió Alapjogi Chartája 47. cikke második bekezdésének fényében értelmezett EUMSZ 267. cikk értelmében a végső fokon eljáró bíróságnak a jogorvoslati kérelmet előterjesztő fél által megfelelő módon felvetett uniós jogértelmezési kérdés ellenére a jogorvoslat engedélyezését elutasító és az eljárást megszüntető határozata olyan bírósági határozat, amely megköveteli azon indokok megjelölését, amelyek miatt e bíróság úgy ítélte meg, hogy nem merült fel az EUMSZ 267. cikk szerinti előzetes döntéshozatalra utalási kötelezettsége. Az indokolási kötelezettség terjedelme a releváns körülményektől függően változik.